

Családi Regénytár.

A katolikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesíti a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* cím alatt új vállalatot indít, mely a maga nemében egyedül álló hazai irodalmunkban. Regényeket és elbeszéléseket nyújt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katolikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi beccsel bírnak, de egyszerűsége tisztá erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katolikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, a melyek sem hitüket, sem erkölcsüket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katolikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katolikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejlessze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos angolvászonykötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. sz.), valamint minden fővárosi és vidéki könyvkereskedésben.

A „Családi Regénytár”-ból

megjelentek:

I-ső kötet.

Germaine eszménye.

Írta Montal Mária. Fordította Szentannai.

II-ik kötet.

Germaine eszménye.

Folytatás és befejezés.

D'Arbout ezredes három párbaja.

Írta Beugny d'Hagerne. Ford. dr. Rada I.

III-ik kötet.

Utak az életben.

Írta Cyprián.

IV-ik kötet.

Filemon ezredes.

Írta C. De Lamiraudie. Ford. A. Vilma.

Hol a boldogság?

Írta Minna Canth. Finnből ford. Bán A.

V-ik és VI-ik kötet.

Eszter.

Eredeti irányregény a szociális kérdés megoldásáról. (Sajtó alatt.)

Írta X... grófnő.

CSALÁDI REGÉNYTÁR.

Filemon ezredes

Elbeszélés

Irta

C. DE LAMIRAUDIE

Fordította

A. Vilma

Budapest

A Szent-István-Társulat kiadása

(VIII., Szentkirályi-utca 28.)

Stephaneum, a Szent-István-Társulat nyomdája.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28a.

Lakásunk fellegvárhoz hasonlított; az ember nem mozdulhatott a nélkül, hogy fegyverbe vagy fegyveresbe ne ütődjék.

Lambin, a sapeur (utász), ki bölcsőmet ringatta volt, nem tartott meg egyebet a dicsőség napjairól, mint egy kötényt, melyet háromszögben hajtott föl a térde fölé, de tollseprűje szuronyára emlékeztette és köszöntésmódja minden kételyt kizárólag katonai eredetre mutatott.

Barbette, a szakácsné, szintén a garnizonhoz tartozott, egy fia volt a katonaságnál; a kocsis pedig, ki rendkívüli alkalmakkor házmester, közönségesen kertész is volt egyszersmind, már foglalkozásánál fogva is az őrszem és lovasság kötelességeinek elvégzésére volt utalva, különben Belhomme volt a neve.

A régi lakóház, melyben azóta laktunk, mióta nagyatyámat sebei kényszerítették, hogy nyugalomba vonuljon, hajdan apátság volt. A földszint

boltozatos volt és a tágas, sötét ebédlő faburkolatán címeres fegyvertartók, pisztolyok, puskacsövek tündököltek; sőt az egyik óriási ablak-fülkében teljes spahi-nyereg is volt, mely magas vörösbőrből készült és az ablak-fülkében egy faállványon terpeszkedett.

A család kisasszonyai már két nemzedék óta versengve nyergelték meg ezt a szelíd paripát, mely fej és fark nélkül elvezetett bennünket a hagyományos családi dicsőség álomországába.

Ez a család rajtam kívül immár csak két tagból állott; de Maiffre nagypapából és nagymamából. Szegény anyámat megölte a bánat, melyet atyám halála fölött érzett, ki Strassburg ostrománál esett el.

Mennyire szerettem is őket, e jó nagyszülőket, kik bennem összpontosították minden reményüket és elárasztottak szeretetük melegével.

A nagymama korához képest nem látszott öregnek, meglehetősen kövér volt és ez méltóságteljes magatartást kölcsönzött neki. Ha nem beszélt, ezüsthajjal környezett arcza inkább szigorú kifejezésű volt; homloka alacsony, orra egyenes, ajkai keskenyek, az egész együtt kemény kifejezésű lett volna a kedves mosoly és a fátyolozott szemek szelíd tekintete nélkül. Mikor este elszunnyadt karosszékeben és én lábainál ülve szemléltem, azt találtam, hogy nagyon hasonlít di Rende püspök-

höz, kit egyszer a Notre-Dame-templomban láttam misézni; ugyanaz az előkelőség, az a békés vonás, mit csak az erős lelkek nyernek meg az élet folyamán; de ha alvás közben olyan tekintélyes volt is az én nagymamám, mint egy apostoli főpap, ha az ölébe másztam, a közönséges boldog és büszke nagymamákhöz hasonlított.

Nagypapa és én bálványoztuk, de különbözőképen, mit akkor nem tudtam megmagyarázni, pedig észrevettem és ez gondolkozóba ejtette kíváncsi fejemet. Sajnos! be kell vallanom, én önzőn szerettem, magamért, mint a hogy a madárfiók a fészket szereti, mert meleg és puha; míg nagypapa saját magáért szerette, hogy boldoggá tegye, mint igazi lovag. Szerelméből piederstált alkotott neki és csupán ifjú koruk kedves emlékein keresztül látta. Egész más szemekkel nézte, mint mi többiek és hervadt arcának ránczai között, megnehezedett járásának mozdulataiban, mély hangjában mindig föltalálta azt, a kit húsz éves korában szeretett.

Hiú is volt erre nagymama; e gyöngéd bámulatot, mely nem kimélte a bókokat, igyekezett kiérdemelni és mikor rendkívüli alkalmakhoz behajporozta haját és fölvette guipure-galléros zöldbársony ruháját, nagypapa sohasem mulasztotta el megcsókolni a kezét és meghatottan így szólni:

— Adéle, ön marad mindig a legszebb.

Megjegyzendő, hogy ha kellemes meghatottság vett erőt nagypapán, mindig magázta nejét; a közönséges életben tegezte:

— Adéle, az unokád kiállhatatlan.

Kedves nagypapa! volt-e valaha jobb ember a földön? de ha szép is volt fiatal korában, az igazság kényszerít bevallanom, hogy semmi sem maradt belőle és ez nagyon bántott engem, mert gyermeki szeretetemben azt óhajtottam, hogy még külsőleg is tökéletes legyen.

Kicsiny és sovány volt, bajusza a levegőbeli ózonmennyiség különbsége szerint hol sárga, hol zöld, hol meg szürke volt... de mindig hosszú és kipödört.

Miután sipkáját mindig balszemére húzva viselte, ez félig behunyódott és ez által gonoszkodó kifejezést öltött az arcza, melynek finomságát nagymama nagyon bámulta.

— Mennyire meglátszik, hogy nagyatyád szellemes és okos — szólt felém hajolva, mikor velünk szemben az újságot olvasta, karjait kinyújtva és balszem-ráncza egész az arczáig lehúzódott.

— Hát szellemes volt, mikor fiatal volt? — kérdeztem ügyetlenül az első alkalommal.

Nagypapa kiegyenesedett és hideg tekintetet vetve rám:

— Hát nem az még mindig?

Azután békülékeny hangon, melyen átérzett a szánakozás és mely engem ugyancsak megalázott, hozzátette:

— Szegény kicsikém, te azt nem ítélheted meg.

Ez bennem a néma kérdések egész sorozatát keltette föl, melyek közül sokáig nem tudtam kibontakozni. Így hát nagyatyám szellemes, mint szomszédunk, az államügyész, sőt valószínűleg talán még szellemesebb; és mégis, mikor ez utóbbi két játék viszt közt beszélni kezdett, hátát a tűznél melengetve, mindenki nevetett, míg nagyatyámnak senki sem nevetett soha, mikor a hadjáratait mesélte és a rézjátékpénzek segítségével a várak védelmét magyarázta a zöld asztalon.

— Különben is a nagyatyáknak mi szükségük a szellemre? — gondolám. — A nagypapák arra valók, hogy szeretgessük őket, hizelegjünk nekik és szükség esetén zsarnokoskodjunk fölöttük; a többi nem szükséges.

A mint látják, nagyon szükkörű és különös fogalmain voltak a nagyszülők szerepéről a társadalomban.

Ha a házunk fellelegvárhoz hasonlított, a kertünket környező mező meg éppen táborhoz volt hasonló. Jobbra különböző alacsony, szalmával födött bizarr épületek emelkedtek, melyek nem kevésbé bizarr állatoknak nyújtottak menedéket; egy gazella, egy

rosszindulatú strucz, tyúkók és egy kenguru éltek ott testvériesen. E lakhelyet egy rács környezte, mely lehúzódott egész a folyóig. Fondoucknak (muzeum) neveztük ezt a helyet és hányszor másztam föl a rácsozaton és ugrottam állataink közé, kiteve magam annak a veszélynek, hogy a strucz karomat vagy lábamat törje, mert a rugásai meglehetősen veszedelmesek voltak.

A Fondouckon kívül egy kis mesterséges halmon egy ágyú volt, mely házunk fölött őrködött, száját a folyó felé tartva, honnan a veszélyt várni lehetett.

Lambin már húsz év óta minden szombaton megigazította az irányát, ugyanakkor, mikor az órát fölhúzta és kifényesítette a fegyvertárat az ebédlőben.

De a tábor legérdekesebb része mindenesetre a nagypapa sátra volt. Minden nyáron fölállították és ez a nap ünnepnap volt az egész házban.

Mialatt a vásznat kifeszítették, nagypapa körüljárta és jelezte a sérüléseket, melyeket a padláson a télen át szenvedett. Ide kátrányt kellett tenni, oda kenderkóczot, jobbra új peczket kellett leszúrni, a bal oldalt kötéllel megerősíteni. Lambin és Belhomme nagy igyekezetet fejtettek ki ennél a munkánál.

Azután nagypapa fölment a halomra, nekitámasz-

kodott az ágyúnak és éles hangon kommandírozott, káromkodva annyit, a mennyit csak bírt. Nagypapa csak akkor káromkodott, ha meg volt elégedve, azért Lambin büszkén mosolygott, mikor az erős kifejezések csak úgy potyogtak ezredese ajkairól; Belhomme nem volt annyira megedzve és néha aggodalmasan nézett a sapeurre; de mikor annak ragyogó arcát látta, azt következtette, hogy minden jól megy és fokozott igyekezettel látott újra munkájához.

És a halomról fülsiketítően hangzott a nagypapa vezénylese: «Vigyétek... jo-o-o-bb-ra! Magasabbra a pavillont, buta ma-a-arhák!»

Ezek a vezényletek, a zászló látása, a tábori ágy, fölvillanyozták katonáinkat; megkettőztetett szorgalommal dolgoztak, izzadtak, kiabáltak, összeütödték, a mi arra kényszerítette nagypapát, hogy a helyzet magaslatán maradjon, azaz még inkább sűrítse káromkodásait. De ha e nagy elfoglaltság közepette nagymama egyszerre csak kibukkant a fasor végén, nagypapa újra nagyvilági ember lett, telve tisztelettel és udvariassággal életpárja iránt. Ah! mert nagymama nem tréfált, ha a jó modorról volt szó.

— Viktor — szólt férjéhez — milyen példa ez a gyermek előtt?

És királyi mozdulattal elvezetett, nagy bánatomra,

mert én nem osztottam aggodalmait és szívesen
vegyültem a dolgozók közé, föl sem véve főnő-
künk szidásait.

Délre föl volt állítva a sátor, az emberekről csurgott az izzadtság, nagypapa majd meghalt éhen; nagymama pedig egy palaczkot nyomva Lambin kezébe, nyugodt hangján szólt:

— Villás-reggeli után a kávé a sátorban kell
fölszolgálni; ezt pedig ígyák meg az ezredes
egészségére.

Úgy-e, hogy boldog emberek voltunk?

Mikor nagypapa visszavonult a szolgálattól, egyúttal le kellett mondania az uniformis viseléséről is, a mi nagyon bántotta. Különösen a sipkája kimondhatatlanul hiányzott és sehogyse tudta a balszemöldökén megtartani azokat a bárgyú alkotmányokat, a miket kalapoknak neveznek és melyekkel ő királyi megvetéssel bánt. Nagymama, mikor ezt az erőlködést látta, kibontotta azt a becses csomagot, melyben a dolmány és a katonai fövegek borsban eltéve nyugodtak és az utóbbiakat oda-
vitte az ezredeshez és így szólt:

— Viktor, három egész új sapkád van, elhasználhatnád őket a kertben és a lovaglásnál.

Nagypapa prüszszentett a bors miatt, de boldogan helyezte újra fejére a drága sipkát.

Kis városunkban, hol mi alkottuk a törvényt,

egész természetesnek találták, hogy de Maiffre ezredes elhasználja régi sipkáit; a tűzoltók tisztelegtek neki és ha valamelyik sipka elnyűtt, nagymama eltüntette és újat tett helyébe, mely folytatta a szolgálatot.

Már tizenöt év óta következtek a sipkák egymásután fönnakadás nélkül; azt lehetett volna gondolni, hogy az ezredesnek fogalma sincs a kicserélésekről, mert néha, mikor egy új sipkának a tiszta bélését és a zsinór fényességét szemlélgette, így szólt:

— Milyen kitűnő bélés! Sohasem zsirosodik, sohasem jön ki a formájából; mostanában nem készítenének ilyen tartósat.

De egyúttal olyan gyöngéden nézett di Rende nagymama felé, hogy azt hiszem... De nem tudom bizonyosan.

A családi élet boldogsága az egymásérti lemondásokból áll: nagymama a férje kedvéért hadilábra helyezte a házát, úgy tetszett, mintha mindig ostromra készülnénk, fegyvereinkkel, zászlóinkkal és mezei táborunkkal. Mosolyogva tekintett a hosszú török pipára, mely dicsőkörről övezte az ezredest és elbűzösítette az egész hadiszállást; de viszont nagypapa minden este, a nélkül, hogy arcát elfintorította volna, megivott egy csésze Colombo-teát, mit nagymama nagyon szeretett, de a minnek határozottan főttszéna utóíze volt.

— Nem találod, Adéle — szólt minden alkalommal, mikor a hűvös évszak beköszöntésekor a tea megjelent a családi tálczán — hogy az idén rosszabb a tea, mint tavaly.

— Nem, barátom, biztosítlak, hogy ugyanolyan Pékao-narancs aromája van.

— Ah! Pékao-narancs — szólt nagypapa, kis kanálával erőteljesen kavargatva az italt, hogy még jobban elszálljon belőle az említett aróma. — Talán akkor nem tettem belé elég tejet.

— Akarsz inkább egy kevés rumot bele?

— Oh! akarok.

És a Pékao-narancs egyik kedves szokásává vált a nagypapának: csakhogy, ha de Maiffre asszony a megye székhelyére rándult, hogy ruhát vagy kalapot rendeljen magának, vagy beszeresse a háztartáshoz szükséges dolgokat, az ezredes így szólt az inashoz:

— Lambin, Pékao nem kell; adj inkább egy fél csésze kávét helyette.

Azután, hogy engem félrevezessen, hozzátette:

— Nagyanyád nagyon szereti és nehéz beszerezni; azért kiméljük, mikor ő nincs itthon. Ha akarod, kicsikém, adok neked helyette kávé-cukrot, egy nagy darab kávé-cukrot.

De nem ültem föl neki; és hirtelen elérzékenyedve, hevesen megöleltem.

Ő azt hitte, hogy ez a kávé-szucker hatása és nyalánknak nevezett, mi megnevette. Oh! családi szent tévedések, bár szaporodnátok el unokáink hajlékaiban is.

Csütörtökön és vasárnap pompás kuglóf párolgott a tea mellett és néhány jóbarát velünk töltötte az estét; nekem is szabad volt tíz óráig főnmaradnom, mi nem tartozott a kisebb mulatságaim közé.

Mihelyt beesteledett és az elég korán bekövetkezett a mi vastagfalú és alacsony boltozatú apátságunkban, nagymama beburkolva, mintha a hó hazájába akarna utazni, kijött meleg szobájából, átsietett a széles folyosón, hol a szél örülten üvöltött, lement a még hidegebb tágas lépcsőn a szalonba, hogy meggyőződjék, vajjon Lambin nem mulasztott-e el valamit a szokásos fogadási előkészületekből.

A vörös damasztfüggönyök légmentesen össze voltak húzva és óriási fatömbök égtek a kandallóban, mi által a terem még hidegebb lett, mert minden oldalról léghúzatot rögtönzött. Az asztalon, meiyen máskor az albumok feküdtek, most óriási lámpa várta az órát, melyben fényt árasztson Padoue asszony tuniszi horgolására; és mellette a kártyaasztalon a gyertyák gallérral ellátva, középen a kártya; semmi sem hiányzott. Lambin mindenre

gondolt. De milyen hidegség! Mintha jégpánczél szorította volna az ember vállát.

— Lucie, menj és mondd, hogy hozzanak szemet a kandallóba, különben nem bírjuk kitartani ma este.

Lambin azonnal elősietett egy kosár szénnel és hála a fűtés ezen fokozásának, lassankint lanyhább lett a hőmérsék.

Háromnegyed nyolczkor nagymama csipkefőkö-tőjében, nagypapa kicsípve, mintha parádéra menne, a kandalló két oldalán foglaltak helyet, és egy negyedóra múlva az ajtónk hatalmas kalapácsa megzörrent, úgy, hogy az épület alapjait is meg-ingatta. Az első az államügyész volt, azután jött a doktor, egyik özvegy, másik agglegény és végre a Padoue-pár, nyugalmazottak, mint mi, kikkel ez által összeköttetésbe jutottunk, bár nagypapa nagy megvetést tanusított a hadbírótság iránt, honnan Padoue úr jött. Néha más szomszédok, például a plébános, csatlakoztak az előbbi hathoz, a kiket emiáttettem és ha a vendégek száma kicsit nagyobb volt, akkor viszt helyett «la bouillotte»-ot játszottak; ez volt az egyetlen különbség az esteli fogadásoknál.

Mialatt a játékok kártyáikat rendezték és elmélyedtek kombinációikba, Padoue asszony a szemeket számlálgatta a kötésén, én elhelyezkedtem

egy alacsony zsámolyra a tűz elé, fejemet a kezeimre támasztottam és néztem a szökdécselő lángokat és a sziporkázó szikrákat.

Ez a szemlélődés annyira vonzott, hogy hosszú ideig mozdulatlan maradtam, a mi mozgékony természetemmel annyira ellenkezett, hogy nagymamával anyai kötelességei időnkint abba hagyták a játékot és élénken hátrafordulva, kérdezte:

— Lucie, alszol?

— Nem, nagymama, gondolkozom.

A játszó mosolyogtak ezen a feleleten. Lucie, a ki gondolkozik, ez elég hihetetlenül hangzott; de én, nem törődve e hitetlen mosollyal, elővettem a fogót és megpiszkáltam a tüzet, hogy újabb kék meg vörös lángot csaljak ki belőle, melyek egy fémharczos körül tánczoltak, kinek páncélja kidomborodott a monumentális kandallón.

Be kell vallanom, hogy úgy kilencz óra felé a nagy gondolkozásban egyszerre csak a külvilág néhány fogalma elveszett előttem; a játszó fölkiáltásai kellemetlenül fölriasztottak és mindegyiknek másféle értelmet kölcsönöztem; egyszer harckialásnak, máskor túlvilági fölhívásnak gondoltam; úgy tetszett nekem, mintha a doktor a lelkéért játszanék, hogy Padoue úr sátáni üvöltéssel adja ki az ást és a tánczó tűz kiegészítette a pokoli látványokat.

A kuglóf megjelenése véget vetett a fantazmagóriámnak, megkínáltam mindenkit teával és cukorral, néha feldöntöttem mind a kettőt; kárpótulásul magamnak jó nagy darab kalácsot juttattam, azután aludni mentem és a nehéz sütemény szorgalmas emésztése befejezte rémálmaim sorozatát.

Ez így ment heteken, hónapokon vagy éveken keresztül, már nem tudom, az idő fogalma nagyon elmosódik a fiatal emlékezetben; körülbelül tíz éves lehettem, mikor a szünidő elején az államügyész, egy gimnázistával jelent meg, kit mint fiát mutatott be.

Nagymama megcsókolta, nagypapa megcsóválta a sapkáját, én pedig roppant érdeklődéssel fölálltam, elébe helyezkedtem, hogy kedvemre megszemléljem.

Istenem, milyen rútnak találtam! Színtelen szemek voltak, lesimított haja, hosszú, vékony nyaka, az orra nagyon kicsi, a szája nagyon nagy, karjai túlhosszúak, lábait befelé tartotta; zavartan gyúrogatta sapkáját, míg szájszegletein együgyű mosoly öröködött meg.

Több volt, mint rút, nevetséges volt, és ez mentette meg előttem; a természetből ennyire mostohán fölruházott lény igényt tarthatott a szájalomra, megfogtam a kezét és a kanapé felé húztam, így szólva:

— Jöjjön, nézzünk képeket.

Ez a jószívűség fölmelegítette a szívét; hogy megmutassa, mennyire hatott rá a kegyességem, mint egy visszhang utánam mormogta:

— Oh! igen, a képeket.

Aztán egészen elvörösödött a fölött, hogy ilyen sokat mondott.

Le akartam ültetni az asztal elé, de ez rosszul sikerült, mert ez az egyszerűnek látszó mozdulat kimondhatatlan mennyiségű nehézségekbe sodorta. Mikor Padoue asszony mellett elment, beleakadt annak kék pamutgombolyagába, ép abban a pillanatban, mikor ez a jó asszony az első sor százötvenkét szemét megszámálta volt; természetes, hogy mikor az egész lánczot leszaladni látta a horgolótűjéről, akaratlanul egy kis éles sikoltást hallatott, úgy, hogy a szerencsétlen gimnázista megbotlott és alig volt annyi időm, hogy a karját megfoghassam, különben a padlóra pottyant volna.

De a gyors segítség daczára, az én pajtásom egyensúlya meg volt zavarva, megfordult önmaga körül, megmozgatta az asztalt; akkor a lámpa jobbról-balra himbálózott, azután balról-jobbra, és végre körben a viszt-asztal felé fordult.

Nagypapa megmentette a helyzetet, és az én pártfogoltam félholtan és kétségbeesve hanyatlott a székbe, mit neki följánlottam.

— Megmutatom legszebb képeimet — mondtam, hogy megvigasztaljam, mert úgy látszott, hogy ügyetlenségeinek ezen sorozata nagyon bántotta.

És felnyitottam egy albumot, mely az összes francia egyenruhákat tartalmazta a legrégebbi időktől kezdve.

— Ime egy gall, csak inge és paizsa képezte egyenruháját; de azért milyen büszkén néz! Mindjárt látszik, hogy katona. Ez meg egy dzsidás, ki a gyógyszerészünkhöz hasonlít. Igaz, de hogy is hívják magát?

— Le Monnier Georgesnek, kisasszony.

— Engem Rosenn Lucienek; de ne nevezzen kisasszonynak, az szükségtelen.

— Igen, Lucie!

— Nézze csak, ez vörös muskétás; ezek a legszebbek! Szereti őket?

— Azt nem tudhatom, miután nem ismerem őket.

Ez a válasz, melynek bölcs értelmét nem tudtam átértetni, bámulatba ejtett.

— Hogyan, nem ismeri a vörös muskétásokat? De hát miket ismer akkor?

Nem felelt és átmentünk a francia testőrségre.

Mikor az albumot elvégeztük, egy régi könyvet vettem a kezembe, mely összes rokonszenvemet bírta.

— Ez tanulmány az erődítésekről, a címe nem érdekes — szóltam fölénynyel — de a képek nagyon furcsák. Nézze ezeket az embereket, a kik félig kilátszanak a toronyból; úgy néznek ki, mint egy csomó üveg a kosárban. És ez a ló, mely egy tubák-szelenczéhez hasonlít; a gyomra tele van harczosokkal.

— Az bizonyosan a trójai ló! — kiáltott Georges, örvendezve, hogy végre talált egy ismerőst.

— Nem hiszem — szóltam, hogy ne maradjak hátra a tudományban, — ha a trójai ló lenne, akkor lehetne látni a szép Helénát is.

Barátom nem felelt.

— Szeret lovagolni? — kérdeztem, hogy tovább fűzzem a társalgást.

— Nem tudom, miután sohasem próbáltam.

Milyen különös személyiség, gondoltam magamban; mindig ugyanazt feleli. Hát ismerni kell valamit, vagy meg kell próbálni, hogy az ember tudhassa, hogy szereti-e? Én sohasem voltam generális és mégis tudom, hogy nagyon tetszenék nekem, ha az lehetnék.

Talán mert ez az ellentét a saját jellememmel fölkeltette a kíváncsiságomat, vagy mert alapjában jó kis ördög voltam: a helyett, hogy kifárasztottak volna a Georges lakonikus válaszai, még egyszer odanyújtottam neki a létrát.

— Akarja, hogy megtanítsam lovagolni? Fölül Spahira, a kengyelt jó rövidre csatoljuk, hogy lába ne érje a földet, mert hosszabb lábai vannak, mint nekem; ha fölakasztja az ember a gyeplőt a függönyt tartó szögre és ha jól fölemelkedik a nyeregben, azt érzi, mintha angol-trappban lovagolna.

— Nem értem — mondá Georges.

És tényleg a szavaimnak kommentárja volt szükségük, hogy meg lehessen érteni őket.

— Később majd megérti — feleltem. — Ah, itt a kuglóf; csukjuk be a könyvet és menjünk a teát kínálni.

Azóta Georges bevallotta, hogy erről az estélyről huszonnégy óráig tartó migrainenel távozott el; az én bőbeszédűségem és a saját sipkája a lehető legnagyobb mértékben megzavarták; bizonyos ideig tartott, míg helyre állott a nyugalma.

Különben a következő vasárnap visszaadta bizalmát, mert némi előnyt nyert fölöttem; bár még mindig ügyetlen volt szerencsétlen mozdulataiban és hamar zavarba jött, kissé mégis fölbátorodott és egy alkalommal, mikor a játzók élénken vitakoztak, félhangon így szólt hozzám:

— Ismerem a vörös muskétásokat; később gránátosokká tették őket és ők voltak a tűzerek ősei. Most már szeretem is őket, mert hősieen harcoltak Fontenoynál.

Lelkesülten tapsoltam. Megtalálta a gyöngye oldalát.

— Lásza, Georges, lásza! Úgy-e igazam volt? Oh a tűzéség! Szeretnék egy tűzerhez feleségül menni; nincs azoknál külön: a bátorság és tudomány együtt.

— A mi a trójai lovat illeti, csak harcosok voltak benne, tehát az lehetett, a mit láttunk; a szép Heléna a táborban maradt; utána néztem a könyvben.

— Maga tehát tudós?

— Nem, de szeretnék azzá lenni.

— Az nagyon nehéz lehet.

— Megpróbálom.

— És akkor tűzer lesz?

— Nem tudom; más tervem volt — felelt komolyan.

— Ah, talán jobb szereti a dragonyosokat? — szoltam, mert föl sem tettem, hogy a katonai pályán kívül másról is lehet szó.

— Nem, azt gondoltam, hogy orvos leszek.

Bámulva néztem rá, sőt némi méltatlankodással.

— Gyilkos mesterség! — kiáltottam, elfelejtve Jonitet doktor jelenlétét, ki szerencsére nem hallgatott oda.

Georges megfélekezve szokásos félénkségéről, egészen jogos föllobbanásának hatása alatt, szárazon felelt:

— Azt hiszem, hogy az orvos mesterségének gyakorlása közben nem öl meg több embert, mint a tűzér, mikor a háborúban van.

Meg voltam fogva.

És azonnal magasabb véleménynyel voltam barátom felől.

Le Monnier úr kivette fiát egy vidéki intézetből, hogy Párisban végeztesse be vele tanulmányait és már be is iratta a Louis le Grand-kollégiumba. A szünidőben azonban az intézet személyzete között tifusz-járvány ütött ki és azért az előadások megkezdését tizenöt nappal későbbre halasztották, mi örömmel töltött el mindkettőnket, mikor megtudtuk.

Daczára új barátom külső rútságának és ügyetlen modorának, hamar megszerettem. Egyenes természete, a meggondolás, mely tetteit és ítéletét megelőzte, az a zavarhatatlan nyugalom, melyet néha gyöngéd és becsületes szívének hirtelen fölháborodása váltott föl, meglepett és vonzott, a nélkül, hogy tudtam volna, miért.

Ő, a félénk, ügyetlen, a fejlődés krízisében, mely egész lényének egyensúlyát megzavarta, a vidék egyik zugában nevelkedve, hol ezer dolog ismeretlen maradt előtte, de a mellett okos, nem mindennapi akaraterővel megáldva és vágyakozva a célja után, örült, hogy bennem föltalálta azt, mi

saját magában hiányzott; mert azt talán észreveték, hogy kettőnk közül az igazi fiú inkább Lucie volt; és Lambin, épen úgy, mint nagypapa, igyekeztek kifejleszteni bennem e hajlamokat. Tudtam volna egy század lovasságot vezényelni, elsütni egy ágyút, akármilyen lovat megülni, mialatt nagymama csak nagynehezen bírta a tudományok elemeit a fejembe verni. Tíz éves koromban körülbelül annyit tudtam, mint egy középkori lovag.

Az esti összejövetelek már nem voltak elegendők a barátságunknak; kivitem, hogy csütörtökön és vasárnapon, miután szünidő van, Georges a nap egy részét nálunk tölthesse. Az első csütörtökön elvezettem a Fondouckba és megmutattam különös állatainkat.

Megnézte a gazellát és a kengurut, de legjobban érdekelte az ágyú, melyet minden oldalról megvizsgált, a nélkül, hogy egy szót szolt volna.

— A kis sziget felé van irányítva — szoltam.

A kérdéses sziget felé nézett: kis füzes volt, mely házunkkal épen szemben feküdt és két részre osztotta a kis folyócskát, gyönyörű kilátást nyújtva.

— Tudok evezni — szolt Georges — ha hajónk volna, elmehetnénk a szigetre; csinálnánk magunknak kis kunyhót, tüzet raknánk és vad répát kreessnek, meg tojást, hogy megfőzhessük.

Örülten sikoltottam örömben erre a kilá-

tásra; de aztán visszaesve álmaim magaslatáról, feleltem:

- Igen, de nincs hajónk.
- Még egy lélekvesztő se?
- Még az se!

Hanem annyira elfogott a vágy, hogy a szigetre menjek, hogy elhatároztam mindent megkísérteni célom elérésére.

Fölkerestem Lambint az istállóban.

— Öreg sapeuröm — szóltam, hogy jó hatást tegyek — a szigetre szeretnék menni tüstént, csinálj nekem egy csónakot.

Lambin fát fűrészelt; hirtelen abbahagyta, rendőrsapkáját előre húzva.

Ez a mozdulat nála nagy szellemi erőfeszítést jelentett; hozzáteszem, hogy a háznál a rendőrsapkát viselte azóta, mióta az ezredes katonasípkája újra napvilágot látott.

— Tüstént — felelt hosszas meggondolás után — az lehetetlen; de vasárnap a halászok nem használják csónakjaikat, majd keresek azok közül egyet a nagymise után.

Nyakába ugrottam jó Lambinemnek, kit nagy-papa a szárazdajkámnak nevezett és ki meghatott mosolylyal fogadta ölelésemet.

— Miután ma nem mehetünk a szigetre, hát mit csináljunk? — kérdeztem Georgestól.

— A ló?... mormogá a félenkségtől elfojtott hangon.

— Igaz, ott van a Spahi.

És az ebédlőbe futottunk.

Az alkonyodó nap sápadt sugarai átszűrődtek az ablak apró zöld üvegein, szelíd fényük visszaverődött a fegyverekről és megvilágította a címereket tartó szarvasfejeket, melyek, úgy látszott, mintha minket bámultak volna. Az ódivatú hatalmas bútorok, sötét faburkolat, a boltozat csodálatosan faragott íve ünnepélyes, majdnem áhitatos színt kölcsönöztek a teremnek. Georgesot ez annyira meglepte, mikor az ajtót kinyitottam, hogy lábujjhegyen lépett be és halkán beszélt.

— Lucie — szólt lelkesülten — milyen szép ez a terem! Szeretnék itt élni.

Magam is, mikor láttam, mennyire meghatottan és tiszteletteljesen szemléli családi muzeumunkat, egy hanggal alább feleltem neki:

— Ez a legszebb szobánk.

És részletesen megismertettem vele a sisakokat, vérteteket, puskákat és szuronyokat, melyeknek történetét és eredetét apróra el tudtam mondani.

Mikor az ablak elé értünk, rámutattam a nyeregre és így szóltam:

— Itt van a Spahi; rálülhet.

Georges meghökkenve bámult az állvány vézna

lábaira, a hímzéssel megterhelt ellenzőre, a magas vörösbőr támlára és a széles sarkantyúra, mely egy hegyes szögben végződött; de miután megátalkodottan dicsértem a ló előnyeit, miközben megmagyaráztam, hogyan kell felülni és mit kell tenni, ha már egyszer a nyeregben ül, fölkapaszkodott és megfélekedve a hely szentségéről, hangosan kaczagott, mikor egyszerre csak a magasban találta magát.

Ezt a pillanatot alkalmasnak találtam arra, hogy az angol trappra megtanítsam, a mi valóságos anakronizmus volt azon az arab nyergen és utasításom olyan világos volt, hogy Georges majd előre bukott, majd megint vissza egy óra pontosságával.

Ekkor ránéztem és ez okozta a szerencsétlenséget; könyökét a derekához szorította, orra az ég felé nézett; hosszú nadrágja föl húzódott és látni lehetett fűzős cipőjét; hosszú lábai úgy lógtak ki a kengyelből, mintha papucsban lettek volna, e mellett komolyan, szorgalmasan, meggyőződéssel nézett maga elé; nem tudtam tovább tartóztatni magamat és ellenállhatatlan nevetés-inger vett rajtam erőt. Lerogytam egy székre és rettenetesen kitört belőlem a kaczagás.

Hirtelen megállt és aggódva kérdezte:

— Miért nevet?

— Mert olyan furcsa arcza és kezei vannak...

Rózsaszín árnyalat futott át a Georges rendesen halvány arcán, míg szemei szomorú kifejezéssel néztek rám; szelíden felelt:

— Igen, csunya vagyok, de ez nem az én hibám; ha tehetném, én is olyan nevető szemeket és kicsiny kezeket választanék, mint a magáéi.

Elpityeredtem. A lelkiismeretfurdalás azonnal követte nálam a nevetést és a szegény fiú alázatos felelete kimondhatatlanul meghatott.

— Miért sír? — kérdezte.

— Mert megbántottam magát.

— Vigasztalódjék, Lucie, igyekezni fogok elefejtetni.

El lehet gondolni, hogy ez a keserű mondás, daczára, hogy kedves mosoly kísérte, nem vigasztalhatott meg. Különben is csakhamar más kellemtelenségek szakadtak ránk.

Georges, hogy megmutassa, mennyire el akarja távolítani emlékéből az én barátságtalan megjegyzésemet, újra himbálózni kezdett a nyergen és roppant erővel vetette magát előre és megint hátra zuhant egész súlyával; a lónak nem volt elég ereje ezt kitartani és egyszerre csak egy kísérteties ropogás figyelmeztetett bennünket, sajnos, későn, hogy az első lábai összetörték és egyszerre csak lovagom a földön hevert, arczczal előre a fal kiálló szögletére bukva.

Milyen lekvár volt egyszerre a szegény Georges arczán, mely vörös, dagadt, fölismerhetetlen lett! Az ebédlőszobába siettem, hol állandóan egy palaczk arnikát tartottak számomra; tartalmát a zsebkendőmre öntöttem és ezt a borogatást a Georges orrára tettem, azután az ő zsebkendőjét ráborítottam és a feje hátsó részén megkötöttem.

Mikor a sebesült el volt látva, aggódva gondoltam arra, hogy mit fognak nagypapáék mondani és félelmemet közöttem barátommal. Valami érthetlent felelt, mert a borogatás fölszorította a felső ajkát; de a magatartásáról láttam, hogy nem volt nyugodtabb, mint jó magam és mindketten helyet foglaltunk a terem egy-egy végében, lábainkat a szék lábaiba akasztva, karjainkat lelógatva, gyerekes duzzogással néztük a térdreborult Spahit.

Gyors léptek az előszobában megremegtettek bennünket és nagypapa lépett be.

Előbb engem látott meg, azután szemei a Georges körvonalait is megkülönböztették az árnyékban és meglepettnek látszott a csönd és ellentétes ülőhelyeink fölött.

— Mit csináltok itt, úgy néztek ki, mintha duzzognátok?... Ah, jól van — tette hozzá, mikor a Spahit és a lovag sárgálló borogatását észrevette — a földre pottyantál, nagy lurkó! Ha ez még tízenhétszer megtörténik veled, akkor fogsz tudni lova-

golni; én csak tizenötször próbáltam meg, de nem is lett belőlem generális. Ide küldöm Lambint, hogy állítsa föl a Spahit.

És a «Retraite de Crimé»-t dúdolván kiment.

Megkönnyebbülten sóhajtottam és leszálltam székemről, hogy Georgeshez közeledjem.

— Ha nagymama lett volna — szoltam vigasztalásképen, mert a lurkó-kifejezés nagyon megriasztotta és a haja gyökeréig megvörösítette — ha nagymama lett volna, nem menekültünk volna ilyen könnyen; magát hazaküldte volna, velem pedig lemásoltatott volna egy rendhagyó igét.

Lambin ideiglenesen kötéllel egy mankót kötött a Spahi lábaihoz és a leforrázott lovaghoz fordulva:

— Georges úr, jöjjön ide, majd megmutatom: látja, a két kezével nagyon is előre támaszkodik és ezáltal minden lépésnél kiesik a helyzetéből; ha igazi lova volna, már a harmadik lépésnél sántítana.

És a leczke mindnyájunk teljes megelégedésére végződött.

A következő vasárnap már kakaskukorékolásra fő.ébredtem, szivem dobogott és képzelőtehetségem telve volt tengerész-álmokkal.

Jobban ismertem Robinsont, mint a nyelvtanomat és az egész elmúlt héten ízlésemnek megfelelő kalandokról ábrándoztam.

Álmom hajótöréssel kezdődött és mint praktikus

leány, elhatároztam, hogy fölszerelem magam azokkal a tárgyakkal, a melyek a legegyszerűbb életre szükségesek. Mialatt Barbette fésült, mely mívelet rendesen nagyon zajosan ment, miután nem akartam csöndesen ülni, most, hála elfoglaltságomnak, szelíden folyt le, kértem, hogy adja ide az ébresztőóráját. Nem akartam magam annak kitenni, hogy évekig éljek az elhagyott szigeten, a nélkül, hogy tudjam: hány óra? Barbette megtagadta kérésemet.

— Hogy is ne? Hogy elrontsa.

Nem feleltem, mert elhatároztam, hogy ha nem adja magától, majd elveszem.

Azután megdézsmáltam az uzsonnára elkészített csokoládét és beletettem egy kosárba, egy csomó kendermaggal együtt, mert hasznos ültetvényeket akartam létesíteni, meg egy darab vörös rongyot a segélykérés jelzésére; épen egy mogyorótörőt akartam még hozzájuk mellékelni, mikor nagymama belépett a szobámba és azt mondta, hogy tegyem föl a kalapomat, mert már másodszor harangoztak a misére.

Ha az ember történetet ír, ragaszkodnia kell az igazsághoz: a szentmise annyira távol volt tőlem ebben a pillanatban, hogy nem is értettem meg mindjárt, mit akar nagymama; az imakönyvének látása azonban magamhoz térített és így szóltam

magamban: «Oh! igen, menjünk utoljára imádkozni a templomba; mert hosszú ideig csak az ég boltozata lesz az én templomom». Kevés hiányzott a síráshoz és eltökéltem, hogy gyermeki gyöngédségből és ájtatosságból a nagymama imakönyvét is magammal viszem.

Mise alatt is nagyon ájtatos voltam, arczomat kezeimbe rejtve kértem Istent, hogy áldja meg hajótörésemet, úgyannyira, hogy nagymama azt hitte, hogy alszom és meghúzza ruhámat, jelt adott, hogy keljek föl az evangéliumra.

Mise után Georgesot atyjával a templom előtt találtuk, a hol reánk vártak. Barátom orra megint fölvette rendes alakját és a hosszú, vékony forradás, mely rajta végighúzódott, nem állt rosszul egy harcosnak, ki kész újabb veszélyeknek kitenni életét.

— Magunkkal visszük Georgesot, úgy-e? — szól nagypapa.

— Igen, köszönöm — felelt Le Monnier úr; — egy föltétel alatt, ha Lucie nem alázza nagyon meg.

És hozzám fordulva:

— Lássa, kicsikém, Georges nem olyan hősie anyagból van gyúrva, mint maga; de azért majd egyszer jó doktor lesz belőle...

Georges fölemelte a fejét és határozott hangon felelt:

— Papa, az nem biztos; öt évet adott a meg-gondolásra. Még csak három mult el, még van időm meggondolni.

— Helyes — szólt atyja nevetve — hanem igye-kezzél, hogy ne törd ki addig a nyakadat, mielőtt a másokét helyreigazítani tudnád.

Elindultunk; nagypapa karját nyújtotta nagy-mamának, Georges és én elől mentünk.

— Georges — szóltam, mikor megbizonyosod-tam, hogy már nem hallhatnak bennünket — csak ijeszteni akart, mikor a doktorságról beszélt?

— Nem. Mikor mondtam, akkor még óhajtottam is, de azóta, úgy tetszik, már nem óhajtom; két év alatt majd megválnék.

— Nagyon örülnék magáért, ha megváltoznék az ízlése.

És minden átmenet nélkül hozzátettem:

— A hajó tizenegy órakor a Fondouck aljában lesz; hány óra?

— Háromnegyed. Szép utunk lesz, az idő gyönyörű!

— Ah — szóltam elkedvetlenedve — és a hajó-törés?

Georges meglepetten nézett rám. Éreztem, hogy ostobaságot mondtam; lesütöttem szemeim, nem feelve néma kérdésére.

Látva ezt, kérdezte:

— Miféle hajótörésről beszél?

— Arról, a mely utolérhet bennünket — feleltem óvatosan.

De bármily óvatos volt is a feleletem, láttam, hogy megbántotta Georgesét.

— Oh! — szólt — maga nem bízik bennem; azt hiszi, hogy följánlottam volna a hajókázást, ha nem éreztem volna magamat képesnek arra, hogy ép egészségben hozom haza?

— Ne haragudjék, Georges — feleltem alázatosan — eszembe se jutott, hogy a vízbe akar fullasztani, de egy kis hajótörés, egy elhagyott szigeten, nagyon mulatságos lenne: a fűvön alszik az ember, csigákat eszik és később esernyőt csinál magának.

Barátom arcza kiderült magyarázatom hallatára; mikor e sikert láttam, fölbátorodva előadtam neki terveimet.

— Tettem a kösaramba ébresztő-órát, meg egy imakönyvet. Mit kellene még elvinni?

— A hajótörötteknek szükségük van iránytűre is — szólt Georges.

— Oh! — kiáltottam elkeseredve — nekem nincs! Nagypapának az óráján van egy; de nagymamától kapta emlékül, mikor fiatalok voltak, nem fogja idekölcsonözni.

Aztán hirtelen, sietősen hozzátettem:

— Igaz, van otthon egy nagyító-üveg, az nem helyettesíthetné?

Georges elképedve nézett rám; ő, ki mint tizenhárom éves fiú már jól ismerte a tudomány eszközeit, egészen megbotránkozott ajánlatomon, de látva jóindulatú igyekezetemet, komolyan válaszolt:

— Nem, az egyik nem pótolja a másikat; megleszünk mind a kettő nélkül.

Ebben én is megnyugodtam.

— Tehát megegyeztünk — tette hozzá. — Ha körülhajóztuk a szigetet, a legkényelmesebb ponton hajótörést szenvedünk, keresünk magának egy jó kis födött helyet és én mindennel ellátom, a mire csak szüksége van; halászok...

— Horgot csinálunk gombostűből; van egy csomó a szoknyámon, mert elszakítottam reggel, mikor nagyon gyorsan lefutottam a lépcsőn.

— Szedek száraz galyat, tapasztok kemenczét.

— Oh! — kiáltottam örömtelten — milyen pompás, hogy maga fiú, én meg leány. Két leány nem tudta volna ezt mind megcsinálni, két fiú az meg unalmas lett volna.

— Aztán meg ki javította volna ki az elszakadt ruháinkat?

— Én nem! — kiáltottam meggyőződéssel — nagyon rosszul varrok.

— Akkor hát mindegy, ha fiú lett volna a második — szólt barátom bölcsen.

— Hisz egész jó állapotban van az egyenruhája, még sokáig eltart, nem kell kijavítani mostanában.

— Egészen új — felelt a büszkeség finom árnyalatával — de nemsokára meg kell hosszabbítani az ujjakat, mert gyorsan nővők.

— Az tény, hogy rengeteg hosszú karjai vannak — szóltam rosszkedvűen, mert az ujjai meghosszabbításának gondolata elsötétítette a jövőm képét.

Így beszélgetve, a zsák-utca elé érkeztünk, melynek háttérében feküdt a mi apátságunk; már nem viselkedtem olyan komolyan, mint az utczán és a ház felé rohantam, mert alig vártam, hogy a hajót láthassam.

Georges követte példámat és mint a szél, úgy futottunk át a régi házon, hogy minél előbb a kertbe érkezzünk.

Oh öröm! Oh boldogság! Kis hajó himbálózott a mező végében és fehér szalagjára vastag betűkkel föl volt írva: La Mouette. La Mouettenek hívták. A legszebb név, a mi csak lehetséges!

Mindjárt el akartam indulni, hiába mondta Lamin, hogy a pavillonig föl kell vinni előbb; utóljára is a nagymama tekintélyére volt szükség, hogy visszatartson. Kijelentette, hogy villásreggeli előtt

nem szabad elindulni. A míg erre a mulatságrontó evésre vártunk, a hajóra szállítottam az említett tárgyakat, mialatt Georges sokkal praktikusabb volt és gyufát, néhány szöveget, spárgát és sarlót hozott.

Lambin konyhaeszközökről, kenyérről, felöltőről, sőről gondoskodott...

A villásreggeli félbeszakította e sürgős előkészületeket és én lázasan a türelmetlenségtől, mely egészen elvette étvágyamat, ültem asztalhoz, pedig sült krumpli volt; de hogyan ehettem volna, mikor az üvegajtón keresztül jól láthattam a hajócskát a lombját hullatott fák között; vígan tánczolt a horgonya körül és majd a neve elejét, majd a végét mutatta felém: La Mou — ette.

— Lambin, maga elkíséri őket — szólt nagymama.

— Oda kellene adni Georgesnak flanelkabátomat; nem evezhet a szűk egyenruhában.

Egyetértőleg pillantottam barátomra; nagypapa nemeslelkűsége fölmentett az ujjak meghosszabbításának félelmes munkája alól; most már nőhetett, én nem bántam.

Végre elmehettünk az asztaltól, hála nagypapának, ki elengedte a pékaot:

— Nem bánjátok, ha nem isztok, úgy-e, gyerekek?... Nos hát hajóra!

És beszálltunk a hajónkba. Georges az első pad

közepére ült, nagypapa flanelkabátja beborította még a kezeit is és a hátán meg kidomborodott a szél fuvalmától; én a másik padon, szintén evezőkel, mert mindazt meg akartam tenni, a mit ő. Lambin hátul mint egy tengernagy szemlélt bennünket és bólingatott a fejével, mintha nem lett volna bizalma bennünk.

Azt hiszem, ő is a megtörténhető hajótörésre gondolt.

— Fölkészültél, Georges? — kérde nagypapa.

— Igen, uram.

— Akkor hát, indulj.

És elindultunk.

Nagypapáék a zsebkendőjükkel integettek; Barrette, ki nem gyanította, hogy az ébresztő-óra is velünk utazik, törlőt lobogtatott a konyhából, míg a kenguru izgatottan szaladgált föl s alá a parton, majd fölemelkedett hosszú lábain és aggódva szemlélt bennünket a hullámok között.

Rendes körülmények között mindez nagyon meghatott volna; de nem volt időm az elutazás érzékeny részleteit észlelni, minden figyelmemet az evezők működésére kellett fordítanom, melyeknek kezelését csak hallásból ismertem. Úgy látszik, hogy az egyik karom erősebb volt, mint a másik, miután a hajó nagyon kellemetlen módon egyszerre csak kifelé fordult a hátulsó részével.

— Úgy tetszik, mintha lóvasúti sínen mennénk — mondá Georges, ezáltal értésemre adva, hogy az én hibám volt.

Ez annyira hatott rám, hogy hátrafelé kezdtem evezni; aztán milyen meleg volt, csak úgy fojtotta az embert. Még öt másodperczig kitartottam, azután kimerülve hátrahajlottam evezőimmal és hanyagul kérdeztem Lambintól:

— Hát neked nincs kedved evezni?

— Bizony, kisasszony, örömet — felelt jóízűen nevetve.

És könnyedén, mint egy tollat, átemelt az ő helyére, ő pedig az én helyemre ült.

Akkor aztán repültünk a vizen; és Georges érezve a jó segítséget, azt ajánlotta, hogy menjünk fölfelé a folyón, melynek folyása alig volt érezhető, hogy egy kis sétát tegyünk a hajótörés előtt.

Folyónk nagyon szép volt. Jobbra a mienkhez hasonló kertek tükröződtek tiszta vizében, balra meg szép zöld mezők terültek el, itt-ott hatalmas facsoportokkal behintve.

Tízszer, százszor láttam a biztos szárazföldről ezt a szép tájképet, de úgy voltam, mint a kenguru mivelünk, mikor más oldalról láttam, nem ismertem rá és meg voltam győződve, hogy Georges egy új világot talált föl nekem.

Tizenkét év kellett hozzá, míg meg bírtam érteni,

hogy a Padoue asszony georginái után a bíró úr nyárfái következtek a kertek sorrendjében és hogy a plébános zöld lugasa nem valami vad szigetlakó menhelye. Ezeknek a fáknak, bokroknak én ismeretlen, titkos eredetet tulajdonítottam és az a gondolat, hogy ez árnyas rejtekhelyekre a házunk mellett, az utczáról, a kapúkon keresztül könnyen bejuthatok, fájt volna nekem. A gyermek nagyon kedveli az ilyen álmokat, mennyivel szebbek, mint a valóság!

Ezalatt elhaladtunk a kertek zónája mellett, elérkeztünk a helységbeli asszonyok mosóhelyéhez, mely, mivel vasárnap volt, egészen csendes volt és melynek kaczer teteje beárnyalta fejünket; az evezők elfáradtak; ekkor Georges ügyesen megfordított bennünket és ezentúl könnyedén haladtunk, a kicsiny hajót csak a víz folyásában kellett tartani.

Jó barátom beszélni kezdett; gondolom a gyönyörűség és a győzelem érzete kissé megrészesgítették és szükségét érezte annak, hogy bizalmas legyen valakivel. Terveket kovácsolt, hogy miként fogjuk háztartásunkat berendezni a szigeten és engem egészen elkábított álmainak nagyszerűségével.

Nem messze házunktól a folyó egy kis kanyarulatot képezett és éppen társalgásunk legerdekesebb

részéhez értünk, mikor újra kibukkant a nagymama napernyője.

Hatalmas «hurrah»-val üdvözöltük; nagypapa fölkel, hogy a zászlónknak szalutáljon, nagymama csókot küldött felém és ezalatt büszkén elvonultunk mellettük.

Már azóta sok idő múlt el és szívem mélyén még mindig ott találok annak az örömnek emlékét, a mit akkor éreztem, mikor boldog gyermek-ségem e kedves keretében megpillantottam e két kedves öreget. Georgeshoz hajoltam és megkértem: szívesen szóljon:

— Olyan boldog vagyok!

Hangom meglepte és hirtelen visszafordult; egy pillanatilag szótlanul nézett rám, mialatt a víz csöndesen sikamlott mozdulatlan evezője alatt és látva, hogy könnyek gyűltek szemeimbe, megértette, hogy örömöm nemcsak pillanatnyi, mulékony, hanem mélyen érzett, újra bemártotta evezőit és így felelt:

— Akkor hát én is.

És a hű szív igazat mondott.

Hajótörésünket szabályszerűen hajtottuk végre; sőt a hajónkba hatoló víz néhány tárgyunkat el is áztatta. Az isteni Gondviselés úgy engedte, hogy éppen az imádságos könyvet és az ébresztő-órát érje ez a szomorú sors. Az imakönyvet szétnyitottam a napon, hogy megszáradjon, később aztán

elfelejtettem magammal vinni a Barbette ébresztő-óráját pedig gondosan megtörültem és visszatettem a hajóba.

Egy kis homokos, szomorúfűzfa által beárnyalt öbölbe jutottunk: és kis hajócskánk megint újra kezdhette csinos tánczát a horgonya körül, mely ez emlékezetes nap reggelén engem annyira elbájolt.

A sziget nagyon alacsony volt és mihelyt az első esős napokban kissé megtelt a folyócska, tőlünk úgy látszott, mintha a víz alá süllyedne; ez megmagyarázza, miért nem akarta nagypapa fölhasználni kis gazdaságában.

Mikor áthatoltunk a leginkább fűzfából és nádból álló sűrűséken, egy magaslatra értünk, mely télen szárazon maradhatott; egy vastag sziklán egy kis szeszélyes fenyőcske nőtt és vörös gyökereit a szikla hasadékaiba nyújtotta, megelégedve a kevés termékeny földdel, mit ott talált; más elszórt fenyők vad csoportozatot képeztek, mely bennünket egészen elbájolt: ott akartuk sátrunkat fölűtni és a sziklának fontos szerepet szántunk építkezésünknel.

A földet szőnyegszerűen betakarta a fenyők lehullott tűje és pompás kátrányillatot árasztott; a tönkök körül szabálytalan csomókban vastag gombák nőttek; és Georges fölkapva egyet, győzelmesen fölkiáltott:

— Ez pompás kucsmagomba; a legjobb ízű az ehető gombák közül; oh! csak néhány tojást találhatnánk, milyen nagyszerű omelettet készítenék és meghívnök de Maiffre urat és de Maiffre asszonyt is, hogy megkóstolják.

— Igen, igen, Georges, maga jó, maga mindenre gondol, a mit szeretek.

Hálás szivemben összezavartam az omelettet és nagypapáékat.

Lambin és Georges elmentek kacsatojást keresni, mialatt én ott maradtam, hogy a hajlékunkat és az élelmiszereket őrizzem.

Leültem, vagyis inkább lefeküdtem a nádba, fejemet egy régi törzsre hajtva. Fejem fölött a szelíd zöldeskék ég a hulló falevelekkel együtt a szép nyári napok végét jelentette. Gyermekes fájdalmat éreztem a fölött, hogy örömöm mily hamar véget fog érni és szivemet megérintette az elmulás gondolata.

Álmodozásomból nagypapa hangja vert föl, melyet hirtelen oly tisztán hallottam, mintha tíz lépésre lett volna tőlem; a víz messzire elviszi a hangot és egy szót sem vesztettem el a társalgásból, mit nagymamával a Fondouck mélyében folytattak.

— Milyen szép őszi idő van, Adèle!

— Valóban, nagyon szép, barátom.

— Nézd, a levegő milyen átlátszó és milyen különböző színűek a fák.

— Ezek az utolsó szép napok olyanok, mint a mi örömeink; annál bájosabbak, mert...

Nagymama elhallgatott, valószínűleg nagypapa intésére, ki élénken felelt:

— Azt akarod mondani, hogy a tél közelg szíveinkben?

Aztán szelídebben folytatta:

— Ez a kedves novemberi délután nem emlékeztet téged semmire?

— Nincs rá szükségem, hogy visszagondoljak megérkezésünkre lakodalmunk után; milyen messze van már az a nap, Viktor; és mégis milyen közel, ha róla beszélünk. Ifjuságunk szép napjai! Sajnálod őket, barátom?

— Igen is, nem is; igen, mert már nem adhatok neked egyebet, mint szép emlékeinket: nem, mert melletted vénültem meg és a te jelenléted mindent megszépít körülöttem.

— Oh! barátom, már túléljük az ilyen illúziók korát — szólt nagymama, azzal a bizonyos kis rövid nevetéssel, a mit mindannyiszor hallottam, valahányszor nagyon örült valaminek, de nem akarta mutatni.

— A szívnek nincs kora, kedvesem és egy kis poétikus árnyalatot megenged a mienk is; az én poézisem az, hogy téged mindenekfölött szeretlek, azt te jól tudod.

— Nem találod, Viktor, hogy az idő hűvösödik?

— Vigyázzunk a reumánkra! — kiáltott nagypapa nevetve.

Elhárítottam a gallyakat, hogy láthassam őket; fölkeltek a padról és fölmentek beljebb a kertbe, hogy ott egy jó napos helyre üljenek, de onnan már nem hallottam beszédjüket és azóta gyakran ismétелgettem magamban csodálva: Fiatalok voltak és azt mondják, hogy még most is azok ... és mégis ... Meg kell, hogy magyaráztassam nagypapa által; de valahányszor beszélni akartam róla, szégyeltem bevallani, hogy hallottam őket és más-korra halasztottam.

A sötétség elriasztott bennünket szigetünkről, hol daczára a nagy tűznek, mit Lambin gyújtott, határozottan vaczogtunk; és visszatérésünk, a mint a félhomályban fáklyával világítottunk, épen olyan festői volt, mint az elindulás.

Sajnos! a következő nap kevésbbé volt víg. Az nagy ritkaság, hogy valamely jó mulatságot kellemtelen kaland ne kövessen, a mi mintegy ellensúlyozza annak hatását.

Mikor reggel nagypapa és nagymama, kézen vezetve Luciejüket, lementek, hogy megigják a reggeli csokoládét, a mi Barbette dicsőségét képezte, ízletessége és spanyol habja miatt, Lambin jelentette, hogy a reggeli még nem kész.

— Barbette beteg? — kérde nagymama — mert csakis komoly rosszullét okozhatott ilyen rendkívüli eseményt.

E pillanatban a szakácsné maga rohant a kis szobába, hol reggelizni szoktunk.

— Uram, én nem értem — szólt kipirulva, lelkenedezve — tegnap az órámat...

E szavakra megzavarodtam és aggodalmasan néztem Lambinre; ő intett, hogy jobban tenném, ha kimennék.

Barbette semmit sem látva, folytatá: — Este a szobámban, szokásom szerint, fölhúztam; a mutatót ötre igazítottam, hogy fölébredjek... és uramfia! még most sem csöngetett, pedig nyolcz óra és a csokoládé nem fő.

Nagypapa kinyújtotta a kezét, hogy elvegye az órát és megvizsgálja; kinyitotta az üveglapot és azonnal víz ömlött ki alóla, zöldes foltokat hagyva az abroszon.

— Víz! — kiáltott Barbette, a meglepetés tetőpontján — most meg víz, egyéb sem hiányzott!

És mindnyájunkat tanúkul hívott föl, hogy nézzük azt a piszkos és szemtelen vizet. Ekkor szemei Lambinre vetődtek, ki oly ékesszólással mutatott rám, hogy az igazság azonnal földerült a Barbette agyában.

De a nagymama is meglátta és felém fordult.

— Lucie, mit tettél az ébresztő-órával? — kérdezte.

— Magammal vittem a hajóba.

— Az ördög bújt beléd! — szólt nagypapa, ki féltve engem a büntetéstől, azt remélte, hogy meglágyítja bírómat ezzel a szigorú ítélettel.

— Keljen föl az asztaltól, kisasszony. A konyhában van a kenyér; ha Barbette elég jó, hogy ad belőle, én megengedem neki — szólt nagymama tekintélyesen.

— Oh! szegény drágám! — kiáltott Barbette, mikor elvezetett, ha tudtam volna!...

És száraz kenyeret ettem, a nagypapáék csokoládéjának illata mellett, mely szelíden főtt a tűzhely egyik szögletén.

Azután jött a rendhagyó ige, mely sohasem maradt el életem kritikus pillanataiban, este pedig következett a másik rémület; mialatt én a föltételes mód múlt idejét kerestem, nagymama az imád-ságos-könyvet kereste és egyikük sem találta.

— Barbette, Lambin, nem látták az imakönyvemet?

Lambin nagyon jól látta, a mint a nádasban a napon száradt, de, hogy a szidástól megkíméljen, így felelt:

— Nem láttam, mikor be tetszett vele jönni.

— Akkor hát a templomban hagyta.

A sekrestyés, a kapús is csak azt felelték: «Nem láttuk», de senki sem gyanakodott rám és kikerültem a veszedelmet.

Vasárnap visszamegyünk a szigetünkre és akkor elhozom a könyvet, gondoltam azon gyermeki bizalommal, mely mindent a saját ízlése szerint intéz és nagyon csodálkozik, ha valami közbejön.

Épen ezen a héten állottak be a rendes novemberi esőzések és a következő vasárnap a kis szigetből nem látszott egyéb, mint a fűzek felső gallyai, a mint a mocskos víz színén huzódtak. Le kellett mondani a tervezett mulatságról és az imakönyv megmentéséről.

Nagypapa nagyon élénk természetű volt és élénksége éveinek számával növekedett épen olyan mértékben, mint a mily mértékben meglassította nagymama modorát az idő.

Néhány nap mulva egy este, a mint Georges és én dominót játszottunk, a tűz előtt két zsámolyon ülve és egy széket használva asztalul, nagypapa türelmetlensége rendkívüli módon nyilvánult.

Lambin sürgőnyt hozott be egy tálcán; a Georges apjának szólt és semmi érdekes sem volt benne; de már maga a kis kék papiros látása is fölizgatta nagymamát. Nagyon fontos kártyát adott ki, a mi nagypapa játékára siralmas következményű volt.

Ez méltatlankodásában így tört ki:

— Ejh! csacsi!

Csacsi! Nagymama úgy megrendült, hogy szemüvege leesett. A doktor odasietett, hogy fölemelje, miközben elrejthette nevetésvágyát, mialatt le Monnier úr magasztos mozdulattal, mintha csak a tiszteletlen jelzőt akarná eltávolítani, komikus elbámulással szólt:

— Oh! Filemon!

Nem először hallottam, hogy nagypapát ezen a néven nevezték, fölhasználtam tehát az alkalmat, hogy Georgestól fölvilágosítást kérjek.

Elbeszélte a szép pogány-mondát, melyet mindenki ismer és mely engem is elbájolt; de aztán azt kérdeztem:

— Miért nevezik nagypapát Filemon ezredesnek és mért nem mondják nagymamának: Baucis asszony? . . .

— Nem tudom — felelt Georges — de majd meggondolom.

Először letette a kettős-hatot, mert örült, hogy megszabadulhatott tőle; azután lehunyta szemeit, hogy jobban elmélkedhessék a meglepő kérdés fölött.

— Nem tudom megmondani — szólt végre — de később majd, mikor a teát behozzák, megkérdzem az apámtól.

Már el is felejtettem az egészet, mikor a csésze pékao és a darab kuglóf után újra kezdtük a dominózást, egy másik székre magunk mellé helyezve Lambin tálcáját, hogy annál nagyobb érdeket kölcsönözzünk a játékunknak.

— Tudom már — kezdé Georges.

— Mit tud? — kértem meglepetve.

— Hogy miért nem mondják Baucis asszony; mert a szívhűség olyan természetes dolog az asszonyoknál, hogy nem is róják föl nekik érdemül.

— Ah! Hát a férfiak elfelejtik azokat, a kiket szeretnek — folytatám elbámulva és méltatlankodva, mert annyira meg voltam győződve a férfiak felsőbbségéről a nők fölött minden tekintetben.

— Kettős-hatos — szólt Georges, kihez mindig odajutott ez a kellemetlen dominó.

És ugyanoly békés hangon hozzátette:

— Igen, úgy látszik; de ezt nagyon csodálom és biztos vagyok felőle, hogy én magát nem fogom elfelejteni soha.

Ez az ígélet nagyon tetszett nekem és azonnal sajnálni kezdtem, hogy a válás órája nemsokára ütni fog.

— El fog jönni jövő évre? — kérdeztem a sajnálkozás befolyása alatt.

— Igen, ha még az atyám itt lesz; de minden-

esetre visszajövök magát meglátogatni, ha majd elvégeztem tanulmányaimat.

— Akkor majd még sokkal jobban fogunk mutatni, miután már ismerjük egymást; az idén nagyon sok időt elvesztegettünk az ismerkedéssel. Mennyire fogom unni magam, ha majd elmegy.

— Én nem, én tanulni fogok.

— És akkor nem unja magát, ha tanul? — kérdeztem leplezetlen csodálkozással.

— Oh nem! — felelt meggyőződéssel.

Ez este lent maradtam a vendégek eltávoztáig; mikor jól beburkolózva téli öltönyeikbe, mert a dér jó hideg volt már, Lambin kinyitotta az apát-ság nagy kapuját, szomorúan öleltem meg jó barátomat, mert Georgesnek másnap el kellett utaznia.

Aztán fölmentem lefeküdni; és mikor már kis ágyamban voltam és nagymama szelíden lehajtotta fejemet a párnámra, mint mindig, így szóltam, mialatt szívemet az egyedüllét homályos érzése szorította össze:

— Nagymama, hagyd nyitva az ajtót.

Ez az ajtó a nagypapáék szobájába nyílt és mindenekfölött szerettem, ha az ő hangjuk altatott el, melyet meghalkítottak, hogy ne zavarják álmomat.

Rendesen kicserélték véleményeiket a napi események fölött és megbeszélték magánügyeiket:

— Adéle, gondoltál a tűzifára?

— Nézd, Viktor, levél jött Bréárd asszonytól.

— Padoue úr rossz színben van.

— Epés, a hivatalból maradt rá stb.

Vagy pedig és az kevésbbé volt ártatlan társalgás, mint a hogy akkor gondoltam, mikor rólam beszéltek:

— Lucie napról-napra lustább és fegyelmezetlenebb — szólt nagypapa.

— Kénytelenek leszünk intézetbe küldeni, ha így folytatja — felelt nagymama.

— Az nekem nagyobb bánat lenne, mint neki.

— Szegény kicsike, rossz napokat készít magának!

Mikor e borzasztó mondásokat hallottam, ijedten emeltem föl fejemet puha párnámról, szívdobogva hallgatóztam, vajjon nem lesz-e a tanácskozás következménye valami ijesztő elhatározás és csak nagynehezen bírtam a zokogást elfojtani.

Elhagyni őket! Az én kedves otthonomat, egyetlen szeretteimet! Oh! inkább meghalni!

És egy hétig szelíd és szorgalmas voltam.

De akkor este nem beszéltek Lucieről; sőt kezdetben egyáltalában nem is beszéltek. Hallottam, a mint nagymama elzárta főkötőjét a tükrös-székénybe, mely télen nyikorogni szokott, mialatt nagypapa föl s alá járt a szobában, fölhúzta óráját és a kandalló mellé akasztotta. Azután siralmasan köhögni kezdett.

— Meghültél, Viktor? — kérde nagymama kissé hidegen.

— Nem, kedvesem.

Csönd.

Nagymama kihúzta hajtűit.

Nagypapa megint köhécsejt; aztán rekedt hangon szólt:

— Adéle?

— Barátom?

— Haragszol? Feleségem, légy jó.

— Csacsi! — felelt nagymama nevetés nélkül.

— Igen, rosszul tettem, tudom. De mit akarsz, megtörtént, nem lehet róla tenni; csak felejtsd el, kérlek, Adéle.

— Nem mondtad volna azt nekem húsz évvel ezelőtt — folytatá nagymama, kissé megingatva — pedig akkor mindent megfordítva játszottam; de azt akkor nagyon kedvesnek találtad, nevettél a tévedéseimen...

— Mert olyan bájos voltál ügyetlenségedben, milyen komolyan és könyörögve néztél rám, ha tévedtél. Emlékszem, egy este...

Úgy tetszett nekem, mintha ekkor suhogást hallottam volna a falban. Ez Jupiter, gondolám, ki visszaadja nekik ifjúságukat. Nem, csak egy egér volt, mely a padlásra czipelte azt a dióhéjat, a mit a számára a lyukhoz közel helyeztem; de én azért

meg voltam győződve, hogy az egek Ura járult közbe, és elaludtam a nagymama ezen szavaival füleimben:

— Már negyven éve annak . . .

A következő napok nagyon unalmasaknak tetszettek nekem; a körülmények következtében eddig nem ismertem velem egykorú gyermeket és lelkem nem érezte e hiányt, mint a hogy a vakon született nem érzi a napfény hiányát. De megjelent Georges és ő általa megismertem a megosztott örömöket, és csak ezek a valódi örömök; fölvilágyoztam kissé komolyságát, fölbátorítottam félénk természetét; ő meg tágabb látókört nyitott műveletlen, de tudnivágyó eszemnek és lusta természetemnek; mindketten javultunk az érintkezés által és önkénytelenül lopózott szivünkbe az a vonzalom, mely két hálás és egyenes szív kölcsönös megjavításánál szokott keletkezni.

És most el kellett felejteni barátságunk szép óráit, mikor együtt nevettünk valamin, mikor együtt terveztünk valamit, mikor egymás gondolatát kitaláltuk, vagy mikor vitatkoztunk, a mi gyakran mulatságosabb az egyetértésnél; elfelejteni, nem, mert e néhány hét emléke sohasem homályosodik hű emlékezőtehetségemben; de a gyermek nem élhet csupán emlékekből, neki a jövő kell és különösen a jelen, hisz annyira sietnek élvezni . . .

Tehát az egyedüllét most keserűen esett nekem és nagymama észrevette, talán még előbb, mint én :

— Szegény kicsike — mondá nagypapának — a mi öregségünk terhét viseli.

Ezek a szavak magamhoz térítettek, szégyeltem, hogy nem elégedtem meg előbbi örömeimmal; megértettem, hogy mily hálátlan voltam a két drága öreg iránt, kiknek egyedüli gondja az volt, hogy nekem örömet szerezzenek; és részint Georges példája által ösztönözve, részint pedig, hogy az időmet betöltssem, végre komolyan hozzáláttam a tanuláshoz.

Hány rendhagyó ígét ragoztam, hány tavasz következett a sötét napok után, nem számláltam meg; pedig minden új időváltozás új ránczot hagyott a nagypapa jobb arczán és megnehezítette nagymama járását.

Lassankint megöregedtek, a nélkül, hogy észrevettem volna; de Maiffre asszony télen már nem jött le a nagy hideg miatt; tavasszal megcsúszott a lépcsőn és ez félénkké tette, úgy, hogy már csak valakinek a karjára támaszkodva merészkedett lejönni, később már semmiképen sem jött le, vasárnaponként már csak ketten mentünk nagypapával a templomba; ő még mindig nagyon mozgékony volt, de nem evett egyebet, csak becsináltat minden két órában. És miután ez a kúra dühössé tette, látva a

jó kis ételeket, miket a szakácsné nekem készített, ő sem jött többé az asztalhoz és egyszerre csak egyedül találtam magam a Spahi előtt, a szuronyos csillár alatt a régi ebédlő-teremben.

Mindezek a változások lassan történtek, úgy, hogy nem is éreztem keserűségüket; és minél gyakrabban fordultak elő, annál jobban éreztem, hogy a két szeretett lénynek mennyire szükségük van rám. Én voltam az élet számukra, mindent az én szemimmal láttak, az én szavaim szerint ítélték meg és most én igyekeztem nekik visszafizetni azt a sok szeretetet és gyöngédséget, a melylyel ők az én ifjúságomat körülvették.

És mindent tekintetbe véve, életem nagyon kellemes volt. Nagyszüleim önzetlenek voltak és megértették, hogy az ifjúságnak meg vannak a maga igényei és megengedtek minden helyzetükkel összeillő élvezetet. Nagypapa, ki még mindig biztosan ült a nyeregben, vett nekem lovat és pompás kirándulásokat tettünk együtt; nagymama kinyitotta ablakát, föltette szemüvegét és mindig apró figyelmeztetésekkel vált meg tőlünk, melyek, ha formában változtak is, de a velejük mindig az volt: Viktor, vigyázz a kicsire!

A kicsi most már egy fejjel nagyobb volt, mint a mentora és más tempóban is tudott volna lovagolni, mint a milyenben nagypapával haladtunk;

de a jó öregek előtt én mindig a gyermek maradtam, a bálványozott gyöngye lény, ki mindig kicsiny marad a szülő szívében, bármennyire betöltse is azt.

Apró utazásokat is tettem: egyszer tengeri-fürdőben voltam nagypapáék egyik jóismerőseivel; máskor egy pompás új kastélyban igen távoli rokonnál, kik beleavattak a nagyvilági élet titkaiba, megismertették velem az új szokásokat, a melyek, be kell vallani, mind ismeretlen dolgok voltak a mi apátságunkban. Padoue asszony elvitt magával a Pyrenéek közé és a Genfi-tóhoz, az ő kíséretében zarándokoltam Lourdesba és másztam meg a Morele csúcsát, honnét hazahoztam a Bernadette kedves emlék-érmét és a havasok gyopárait.

Oh! be szerettem a kedves viszonylátást az utazás örömei után! Szívdobogva futottam a rám váró, ölelésre nyitott karokba. Gyönyörködve néztem meg minden tárgyat, mely öregségüket körülvette; úgy tetszett nekem, hogy sehol sem láttam összhangzóbbat és szebbet azoknál.

Ők csodálattal és gyöngéden szemléltek engem: nagymama azokkal az édes szavakkal szorított magához, a mit csak az anyák tudnak találni szeretetük tárházában:

— Drágám! Leányom! Kis Luciém! Milyen friss vagy! Milyen jó színben vagy!

— A fiatalság maga! — mondá nagypapa, ki forgolódva járt körülöttem, hogy hozzám juthasson.

Hányszor tapasztalhatjuk, hogy a szülők mennyire hálásak gyermekeik iránt, ha azok egészségesek, nőnek és fiatalok. Az enyémeik sem képeztek kivételt ezen megható és általános szabály alól és örültek színiemnek, mit a rövid utazásokról magammal hoztam.

Megérkezésem estéjén nem ebédeltem egyedül a nagy ebédlőben; nem akartak elengedni egy perczre sem maguktól; egy kis asztalt helyeztek számomra a nagymama szobájába és a tányérommal szembe helyezték el a nagypapa levesét. Az ebéd végén pókhálós vén palaczk került elő a pincze mélyéből és hárman ittunk a visszatérés örömére.

Aztán mikor az asztalt leszedték, egy kis zsámolyra ültem a nagymama lábaihoz és folytattuk az ebéd által félbeszakított társalgást.

Mennyit kellett beszélnem! Mit tettem, mit gondoltam, mit láttam: ezt hogyan megbámultam, ott ügyetlenkedtem, itt tetszettem, ott megtévedtem; egyiknek a vastag hangját utánoztam, a másiknak imbolygó járását, gondosan kiemelve azt, a mi egyenruhára, vagy a katonai szokásokra vonatkozott; tökélylyel produkáltam a lovastisztek divatos köszöntését, lerajzoltam az új sapka alakját, mely-

nek elől egész egyenes az ellenzője, hátul pedig egészen lehúzódik a nyakra. Az ezredes ilyenkor komikus haragra lobbant és dühösködött, hogyan merik megváltoztatni azt, a mit ő annyira szeretett; nagymama meg folyton kérdezősködött, mert kissé megsüketült és összezavarta a kérdéseket. Azután nevetve magyaráztuk egymásnak a dolgokat; különben is nagypapa könnyen kibontakozott a kellemetlen helyzetekből: «Emlékszel, Adéle, mikor mi összekeltünk» szólt és a jelen eltűnt elaggott szemeik előtt.

Igy öregedtünk lassan mindnyájan, urak és szolgák, a mi csendes magányunkban, és az évek annyira hasonlítottak egymáshoz, hogy nem csoda, ha összetévesztettük őket és megfélekedtünk tiszteletreméltó mennyiségükről. Barbette napról-napra jobban ráhajlott tűzhelyére, a hol a jóízű dolgok készültek számunkra és az ő részére is. Fia, Benoit, visszajött a katonaságtól és helyettesítette Belhommet, és minden tavasszal részesült a sátorfölkállítás szerencséjében. Míg az én öreg sapeuröm szakálla úgy megőszült, hogy pátriárkának nézett ki.

Napról-napra szenvedélyesebb csodálatot és áldozatkészséget tanú ított irántam, mely érzelmei néha váratlan módon nyilvánultak.

Miután hűségesen elviselte minden szeszélyemet testi és lelki kifejlődésem első időszakában, miután

megtanított járni és lovagolni: mióta nagymama nem járhatott ki, ő kísért mindenhova és ő vigyázott reám. Lambin mindenüvé velem jött, még utazásközben is; olyan gyöngéden és féltékenyen őrködött fölöttem, mint egy hű kutya, mert mindenre féltékeny volt, a mi közeledett hozzám és a mi lekötötte figyelmemet; féltékeny az új kastélybeli rokonaimra, a Jungfraura, a tengerre, a tánczosaimra, mulattatott bennünket ez a durczás szeretet a gyermek iránt, kit fölnevelt és eltűrtük vén szívének megható kitöréseit.

Különben, kivéve e ritka féltékenységi rohamokat, nagy tisztelettel viseltetett a külső formások iránt, és hogy irántam tiszteletét megmutassa, «asszonyom»-nak címezett. Ez egyike volt azon váratlan fantáziáknak, melyeket mindig termékeny képzelete tartogatott számunkra; «asszonyom» az az ő szájában annyit jelentett, hogy most már képes vagyok kormányozni, parancsolni, vezetni másokat és önmagamat.

Néha félénk megjegyzést kockáztattunk ebben a tárgyban, de valóságos bánatot okoztunk neki vele, így hát alávettem magam e szeszélyének. Nemsokára Benoit is így címezett, mert mindenben követni kívánta őrmesterét. Ha tudtam volna!...

Fölnevekedve boldogságban, dédelgetés között,

ma reggel arra ébredtem, hogy tizennyolcz éves vagyok és szívem telve van reménységgel.

Tizennyolcz év! Szép idő, gondolám, mialatt sietve öltözködtem, hogy el ne késsek a miséről. És egész kényelemben éreztem a fiatalság áramlatát, a lüktető életet és egészen elragadták lelkemet az illúziók délibábjai, melyek az ember első lépteit kísérik az életben. Úgy éreztem, mintha valamivel több volnék, mint az előtte való nap; a királyok nagykorúságának, az asszonyok emanczipációjának ideje, tudom is én, de ez a tizennyolcz év bűvösnek tűnt föl előttem és a templomba siettem, hogy megköszönjem Annak, a ki megszámlálta azokat.

A Nap mindig jelen volt ünnepeimen, az ő jótekonny hatása alatt születtem.

E nap reggelén is egész pompájában ragyogott, még vén székesegyházunk sötét szentélyébe is belopózott. A gothikus, színes ablakokon keresztül vörös- és aransugarakat lövelt székemre és nem-sokára egészen körülvelt a színes fény, mely eltakarta előlem a külső tárgyakat; akkor behunytam szemeimet és egész valómat átjárta az a kellemes melegség, melyet az égi sugarak hoztak magukkal.

Áttekintettem tizennyolcz évemet és hálát adtam.

A lelki szemeim előtt átvonuló képek között sokáig időztem a Georges alakjánál. Szerettem

volna újra látni és átélni vele gyermekségünk szép napjait, melyek immár olyan messzire voltak tőlünk és épen azért oly gyöngéden gondolunk rájuk, mint azokra, a kiket nagyon szerettünk, de a kiket nem látunk soha többé.

Igen, minél inkább távolodott tőlünk az az időszak, mikor megismertük egymást, annál többet gondoltam egyetlen játszótársamra, első benyomásaim e meghittjére, egyetlen mondásaim e logikus megczáfolójára, kit oly rövid ideig ismertem és kit nem tudtam elfelejteni. Csak a gyermek tud oly gyorsan és oly mélyen ragaszkodni és az én fiatal-ságom még oly közel volt a gyermekséghez.

Mi lett abból a nagy fiúból, ki oly ügyetlen és oly okos; jó, de csunya volt; eredeti fölfogású, de e mellett oly félénk? Karjai még nőhettek azóta, pedig már akkor is milyen hosszúak voltak? És az orra?... Milyen jó nagy buksi feje lehet most, gondolám; de mindegy, a szívem ugyancsak dobogna, ha most megpillantanám, a mint megszeli-dítve hangját, szokott komolyságával szól: Jónapot, Lucie.

Mint hajdan, gondolataim most is ugyancsak elkalandoztak és gyorsan eltávolítottam a Georges emlékét, hogy komolyabb dolgokra gondoljak. Mikor a misének vége volt, gyorsan hazasiettem, a hol bizonyos voltam felőle, hogy türelmetlenül

várnak rám, mialatt a nekem szánt meglepetéseket rendezgetik.

Ezeket a meglepetéseket a legkisebb részletekig ismertem előre: nagypapától egy szürke bőrtárca, selyembélésében egy bankjeggyel, évi kiadásaim fedezésére. Lambin már nyolcz nap óta járkált a székvárosban, hogy a tárca minőségén változtasson, vagy nagyon nagy volt, vagy nagyon kicsi, nagyon sötét, vagy nagyon világos, az ajándékozó ízlésének nem felelt meg.

Ezeknek a kirándulásoknak titokban kellett volna maradni előttem és én mosolyogva elfordultam, hogy semmit se lássak, mint a hogy Lambint sem láttam meg, a mint az ebédlőben ma reggel egy meglepő nagyságú, kokárda-alakú csokrot rendezgetett, a minek készítési titkát egyedül ő ismerte. Szegény sárga tulipánjaim és vörös pelargóniáim! Ti nagyon rosszul éreztétek magatokat így egymás mellett; de Lucietek jó öreg öre milyen boldog volt, hogy följánlhatott neki benneteket.

A mi a nagymama ajándékát illeti, az olyan szép volt, olyan szép, hogy alig mertem elhinni, pedig minden körülmény arra mutatott, hogy bíznom lehetett benne. Nem-e az ékszer-szekrény fiókját nyitogatta nagymama mostanában esténként? Nem mondta-e nagypapának: «Legalább az ő nyakán fogjuk látni!» Mit lehet látni egy fiatal lány

nyakán, ha a nagymamájának igaz gyöngysorai vannak?

Sajátnagammal beszélgetve, eljutottam a kapunkig; beléptem.

— Asszonyom, találva van a nagy ebédlőben — monda Lambin, ki levetette volt kék kötőjét és fényesen ki volt húzva ez alkalomra. — Levittük Benoitval de Maiffre asszonyt is.

E jó hír hallatára berohantam az ebédlőbe. Sipkám egész az orromra hullott a nagy sietségben és kabátomat a szélnek eresztve, rohantam nagymamához, hogy megöleljem. Az övé az első csókom.

— Oh! nagymama! — kiáltottam — milyen boldog vagyok, hogy itt láthatlak!

Ő is boldog és meghatott volt, kezével simogatta hajamat és gyöngéden mosolygott.

Azután nagypapa következett sorra és gyermekkori kedvencz szokásom szerint közel hoztam drága fejeiket és egy jó csókot adtak egymásnak is.

Aztán megpillantottam az ajtóban Barbettet és Lambint, kik mint a koldusok várták a szeretet adóját ezen a szép napon; hozzájuk mentem, megöleltem őket, átvettem a csókot és álmélkodtam ügyességük és jóízlésük fölött.

Azután bezárult az ajtó a nagyszülők és az unoka mögött. Leültem helyemre, gondosan fölnyitottam

az asztalkendőmet, mialatt nagypapáék lopva szemléltek.

Meglepetéseim határt nem ismert, mikor a szürke tárczát megpillantottam és örömteljes kiáltást hallattam, mikor kinyitottam; de a gyöngysor tokja előtt elakadt a szavam; mert igazán a gyöngy-nyakék feküdt a tok bársonyán.

Gyorsan kinyitottam a ruhám három felső gombját, hogy egy kis ablakot csináljak a ruhámon s a nyakamra kapcsoltam a szép ékszert.

Nem volt tükör a közelemben, de nagypapa szemében olvasni lehetett, hogy mily jól illik a nyakék az én tizenhét évesemhez és egészen felé fordulva:

— Ugy-e, szép vagyok? — kiáltottam meggyőződéssel.

Két kezét vállaimra tette, hogy minél tovább szemei előtt tarthasson, borzalmasan hunyorgatott szemeivel és a bajuszát harapdálta, hogy eltakarja meghatottságát és szaggatott hangon szólt:

— Oh! igen, hasonlítasz nagyanýchhoz.

— Ah! Filemon ezredes — szóltam megfenygetve ujjaimmal.

De semmi erőlködés nem használt; az elérzékenyedés két kövér könyűje gördült le nagyapa arcán és miután még mindig a vállaimnál tartott, szemben az arczával, nem tehettem mást, mint hogy megcsókoljam két szegény hűséges szemét.

Nagyon szégyelte gyöngességét és mentegette magát:

— Bocsáss meg, drágám, csak az örömtől van ez, hogy az én kedves feleségemet láttam megfiatalodva te benned...

— Ne fejezd be, nagypapa, csak rontod a dolgot — kiáltottam.

Nagymama azt találta, hogy ez a jelenet nagyon is sokáig tart és hogy a könyek nem illenek az ünnepélyhez, meg süketsége miatt nem is egészen értette meg a valódi okot. Figyelmeztetett bennünket, hogy elhül a csokoládé.

És szívünk túlteltségét kiöntöttük a Barbette ezen habos műremekének magasztalásában...

Mikor beesteledett, gyönyörködni akartam abban, hogy gyöngyeim milyen hatást tesznek a lámpafény-nél! Levettem a nagymama szobájában levő nagy lámpáról az ernyőt, a tükör körül meggyújtottam négy vagy öt gyertyát; az erkélyajtó nyitva volt és a sötét kertből fölhatott a jázmin bódító illata; a pillangókat megzavarta a nagy fény és a gyertyák lángjaiban elpörkölték szárnyaikat; apró perczegek jelezték, hogy végük van.

Mikor eléggé megbámultam kincsemet, visszaültem nagymama mellé és így szóltam:

— Most szeretném hallani a gyöngyök történetét.

— Ah! igen — kiáltott nagypapa, megelége-

detten dörzsölve kezeit — a gyöngyök történetét. Pompás gondolat volt tőled, Lucie.

Es mindjárt hozzákezdett egy cigarett sodrásához, térdével közelebb tolva hozzánk karosszékét; ezek voltak szokásos előkészületei, ha valamely elbeszélést vagy olvasmányt a lehető legkényelmesebb helyzetben akart meghallgatni.

— Nem fog az téged érdekelni — védekezett nagymama.

— Majd meglátjuk — szoltam.

— Ha a gyöngyöknek van történetük, a mint te véled, az olyan egyszerű, hogy nem érdemes elbeszélni — folytatá nagymama, ki azt hiszem, kissé tetszelgett azzal, hogy kérette magát.

— Csak kezdj hozzá, Adéle, ha a gyermek kívánja.

— Jól van tehát, de pár szóval elmondhatom az egészet: a gyöngyök története egyúttal a házasságunk története.

— Részletezzed egy kicsit, nagymama.

— A kicsinek joga van azt gondolni, hogy a gyöngyök csak akkor lesznek egészen az övéi, ha megtudja, mint kerültek a te birtokodba — szolt Filemon ezredes.

Nagymama belátva, hogy már eleget védekezett, kezébe vette a kötését és további habozás nélkül megkezdette a történetet:

— Már ötven éve annak és úgy tetszik nekem, mintha tegnap lett volna ez a szép álom. Arábiába követtem atyámat, ki szeretetemnek egyetlen tárgya volt, miután anyám már nem élt és ez az új élet egészen megrészegített; az idegenszerű forró égöv, a mérhetetlen fényes látóhatár, a bibliai képek, melyek gyors egymásutánban tükröződtek elvakított szemeim előtt, a kezdetleges énekek, az oázok bódító illata, a langyos smaragd-fényű tenger egészen elkábítottak.

— Nagymama, úgy mesélsz, mint Chateaubriand.

— Azaz untatlak; nos tehát, hogy megváltoztassam az elbeszélés eddigi folyamát: Kékvirágos ruha volt rajtam, nyakamon és derekamon mousselinekendő volt keresztül kötve...

— És csodaszép volt, Adéle — vágott közbe nagypapa — mert a mousseline ránczai közé tűzött vörös fuchsia-csokor még jobban kiemelte bőrdönék fehér színét és fekete szemeidnek fényét.

— Hogy vissza tudsz emlékezni a részletekre, Viktor! — kiáltott nagymama.

— A történetet, a történetet — szóltam én — mert szerettem volna már túllenni a bevezetésen.

— Epen arabs palotánk udvarán mentem át, mikor két tiszt közeledett felém egy benszülött törzsfőnökkel. Hozzá voltam szokva ezekhez a találkozásokhoz, mert hisz házunk egyúttal hiva-

talos rezidenciája volt az ott elhelyezett katonaságna-
k.

— És ezeknek a találkozásoknak a tiszteletére öltöztél föl olyan szépen? — kérdém.

— Valószínűleg — felelt nagymama szendén. — Ah! a kis leányok hogy kitalálják az egymás gondolatát — tette hozzá, térdére hajtott fejemet simogatva.

Mikor megpillantottak, a tisztek köszöntöttek; a fiatal főnök pedig fejéhez emelve kezét, azzal a mély tisztelettel hajtotta meg magát, mely annyira tetszik a nőknek és mely az őseink lovagias modorára emlékeztet.

Az egyik tiszt Rainbaud úr volt, papa szárnysegéde, kinek felesége a hivatalos ünnepélyeknél az anya szererépét teljesítette nálam, bár még nagyon fiatal volt. Közeledett hozzám és így szólt:

— Kisasszony, engedje megkérdezni, hogy atyja otthon van-e? még nem látták ma lejönni.

— Igen, uram, a zászló-teremben fogja találni; a lába fáj, ma nem is fog lejönni és meghagyta, hogy önt beereszszék, ha jön.

— Akkor előre megyek bejelenteni neki, hogy Ahmed ben Djerib megérkezett és szeretne vele beszélni.

A lázadó neve nagyon fölingerelte kíváncsiságomat. Három hónap óta csak ő róla beszéltek

körülöttem és meghódolásának hallatára atyám könnyebbülten sóhajtott föl.

Eljött megvitatni a föltételeinket és diktálni az övéit, mert nem volt legyőzött; megszámlálhatatlan csapatait birtokaink határánál hagyta és bízva szavunkban, eljött egyedül megtudni, hogy mit várhatnak a francia kormánytól, ha leteszik a fegyvert. Először atyámhoz fordult Ahmed, aztán a császárt kívánta látni és kérte, hogy algiri utazását tartsák titokban, nehogy a városban lévő araboknál izgalmat okozzon.

Különös természete volt ennek a muzulmán főnöknek, a nagyság és szolgaság, a ravaszság és fatalizmus sajátos keveréke.

Nemsokára volt alkalmam látni mindezen tulajdonságát, de most egyelőre csodálattal adóztam nemes magatartásának, szép szabályos arczának és végtagjai finomságának, melyek őt valódi lovagnak mutatták. Magasan tartotta a fejét és kissé hajlongott menés közben, mi fönséges bájt kölcsönzött járásának; szelíd fényű szemeit kissé lehunyta, hogy azoknak büszke és megvető kifejezését eltakarja.

Annyira érdekelt ez a személyiség, hogy figyelemre sem méltattam kísérlőjét, a fiatal tisztet; viszonoztam köszöntését, annyi volt az egész.

Egy hosszú folyosó ivei alatt állottunk, melynek

felső párkánya mint finom csipke környezte márvány-oszlopait. Miután a hú Rainbaud sokáig késett, ülással kínáltam vendégeimet; a fiatal tiszt a sarokban álló székek felé fordult, hogy közelebb hozza őket és mialatt hátat fordított nekünk, Ahmed kebléről elővett egy tárgyat és mikor kinyújtottam a kezemet, hogy ülással megkínáljam, gyorsan beletette.

Meglepetésem nagy volt, mert nem voltam elkészülve ilyesmire és a kezemben lévő tárgyra bámultam.

Gyönyörű gömbölyű, nagyszemű, rózsaszín fényű gyöngysor volt az. Egészen elvakította a szememet. Összeszorítottam ujjaimat és hallottam a gyöngyök zörgését.

Elégge ismertem az arab szokásokat, hogy föl tudjam fogni e valóban hercegi ajándék értékét és a felelősséget, mit magamra veszek, ha elfogadom. Ez a szép ember, ki mozdulatlanul állott melletttem, illatos burnuszába burkoltan, külső nagysága és tekintélye daczára ép oly álnok arab volt, mint a többi; úgy akart célhoz jutni, hogy az atyám környezetét megvesztegeti. Nálam, a leggyöngébbnél kezdte a dolgot, ezt könnyű volt megérteni. Ezek a gondolatok gyorsan következtek egymásután agyamban és elpirultam szégyenletemben, átkozva azt, a ki ennyire kísértetbe hozott, mert igazán gyönyörűek voltak a gyöngyök...

Aztán leültem és hangosan kezdtem kifejezni bámulatomat, egyik kezemből a másikba véve a gyöngyöt; aztán Ahmed felé nyújtva azt, így szóltam:

— Köszönöm, hogy megmutattad nekem. Mi francia lányok nagyon kíváncsiak vagyunk a szép ékszerekre és gratulálok annak, a kinek adni fogod.

Mialatt beszéltem, határozott kifejezéssel néztem Ahmedre és láttam, a mint fényes villám cikázott fekete szemeiben; ennyi volt az egész; de azért mozdulatlan maradt és meghajolva, visszahelyezte keblébe a gyöngysort.

Szerettem volna kissé enyhíteni a rossz hatást, a mit visszautasításommal előidéztam, bármennyire igyekeztem is azt elpalástolni és az övébe dugott szalmalegyezőre mutattam, melynek rövid elefánt-csontnyelét arab betűk diszítették és nagyon csinosan nézett ki vörös pomponjaival, de határozottan értéktelen volt:

— Miután olyan előzékeny vagy a «monkér»-ek iránt, add nekem a legyeződet, elteszem emlékül.

Ahmed fölemelte nehéz szempilláit és pár percig különös merevséggel bámult rám; aztán elmosolyodott s a legyezőt felém nyújtva, szólt:

— Hajtsa el tőled a rossz szeleket.

Most először beszélt francziául. Az arabok büszkeségből azt állítják, hogy nem ismerik nyelvünket, bár egészen jól beszélnek.

Ez a jókívánság csak középsterű hatást tett rám; haragudtam a fiatal főnökre, hogy olyan szép gyöngyei voltak és hogy valakinek a jóváhagyását kiérdemeljem hősies tettemért, a fiatal tiszt felé fordultam, ki némán szemlélte a jelenetet.

Nagymama elhallgatott, mert elfogta a visszaemlékezés meghatottsága; aztán halkabban folytatta:

— Szemeit rám függesztette és azokban oly örömteljes bámulatot és diadalt olvastam, hogy azonnal kárpótolva éreztem magam.

— Hogy hívták azt a tisztet, nagymama?

— De Maiffre hadnagy.

Nagypapa már nem pipázott. Mellét kifeszítve, bajuszát kipederve, büszkén hátra vetette fejét; azt látszott mondani: Igen, én voltam és ő volt.

— Nagymama — tettem hozzá — csak lelkesülés volt a de Maiffre hadnagy szemeiben?

— Ha félbeszakítasz, akkor nem mesélem tovább — felelt nevetve.

De nagypapa segítségemre sietett.

— Igazad van, kicsikém. Így szóltam magamban, a gyönyörű, bátor, becsületes, tapintatos fiatal leányt látva: Ez aztán katonának való feleség, boldog lesz, a ki megnyerheti. És ettől a naptól kezdve csak ő rá gondoltam.

Pár pillanatnyi csönd következett Filemon ezredes

vallomása után, aztán nagymama csöndesen folytatta tovább:

— Estéinket rendszeren a kertben töltöttük, mely folytatása volt az oszlopos udvarnak és melyről a tengerre lehetett látni.

Ez a látvány éjjel, a csillagok fényénél, tündéri volt: a mint a víz a fehér város lábait mosta; a városon túl, a titokzatos narancserdőben veszett el a tekintet, hogy aztán az ezüstös habokon pihenjen meg.

A caïd és a tisztok nálunk maradtak ebédre; ebéd után atyám a főnököt és Rainbaud urat félrehívta komoly beszédre; de Maiffre úr pedig velünk, a fiatalokkal maradt, azaz Rainbaudnéval, velem és atyám segédtisztjével.

Leültünk, hogy a gyönyörű estének csöndjét és hűvösségét élvezzük; a komoly emberek társaságából csak elvétele jutott egy-egy szó a füleinkhez: és a langyos szellő, mely a fejünk fölött lebegett, elfújta tőlünk minden közönséges emberi bajt és egészen átengedett bennünket a pillanat bájának. Néha-néha egy-egy spahi-sarkantyú pengését lehetett hallani, a mint áthaladt az udvaron, valamely rendeletet hozva; és ezek a vörös alakok a fehér márványoszlopok között méltó befejezői voltak a gyönyörű keleti képnek.

Oh, az álmok e szép hónapban töltött kedves est

órák! Kicsikém, te meg sem tudod érteni, hogy minők egy hosszú megpróbáltatásokkal telt élet emlékei; az ember nem érzi a vénséget, ha visszagondol rájuk és úgy érzi, mintha a szive húsz éves volna.

Az enyém csak tizenhatsz éves volt és egy óra óta olyan új dalt énekelt, a melyre nem emlékszem, hogy tanítottam volna. Valószínűleg a fiatal de Maiffre lehetett e dal szerzője; azért fölkeltem, hogy a varázst eloszlassam.

— Milyen okos voltál, nagymama — szóltam elragadtatva — én a te helyedben mellette maradtam volna, hogy szívem románczát hallgassam.

— Hallgas, piczikém, te úgy beszélsz, mint az olyan kis leány, a kinek nagymamája van, a ki vigyáz reá és figyelmezteti, ha tévedett; nekem nem volt senkim, nekem magamnak kellett vigyáznom magamra. De ezt nem beszélhetem mind el, tehát csak röviden: Egy hét múlva Ahmed elutazott Párisba a fiatal vadásztiszt kíséretében; két hétig maradtak oda, mely idő nekem végtelennek tetszett.

— Hát még nekem! — vágott közbe nagypapa.

Sokat forgolódtam a háztartás körül, átvizsgáltam a fehérneműt, meglátogattam a barátnőimet, minden franciaországi nagynénémnek levelet írtam, de az órák mégis kétszerannyi ideig tartottak, mint azelőtt. Különösen a hajók érkezése iránt édeklődtem.

— Papa, jelezték már a postahajót?

— Nem, leánykám, nem.

— Papa, nem hoztak hírt a hajóról?

— De hisz egy negyed órával ezelőtt mondtam, hogy még nem; ruhát vársz Párisból?

— Nem; de tudod, ha nem is vár az ember semmit, mindig reméli, hogy jön valami: levél, csomag, vagy újdonság.

— Vagy látogató — fejezte be atyám, tettetett közönynyel.

— Vagy látogató — tettem hozzá ép oly közönyösen. — De igaz! újságot fogunk hallani Ahmedről.

— Miért? — kérde atyám.

— Nem ezzel a hajóval jön vissza de Maiffre úr?

— Nem, a parton jön vissza és miután itt most nincs rá semmi szükségem, elrendeltem, hogy egyenesen az állomására menjen.

Milyen csapás volt ez! Egy pillanatra egészen elkábultam.

Mert nagyon kedves volt az a fiatal vadásztiszt — tette hozzá nagymama, ölbeejtve kötését és gyöngéden nézve nagypapára, ki a kandallóra könyökölve nézett ránk; — és úgy tetszett nekem, talán csalódtam, — tette hozzá ravaszkodva — hogy csekély személyem nem volt előtte egészen közönyös.

De nem akarva mutatni a kellemetlen meglepetést, mely erőt vett rajtam, tovább folytattam a kö-

zönyös társalgást és hogy megmeneküljek attól a kintől, hogy olyan dolgokat mondjak, a mikre nem gondolok, miután arról nem volt szabad beszélnem, a mi egész lelkemet betöltötte: elővettem kalapomat és keztyűimet és kijelentettem atyámnak, ki nyugodtan olvasta újságát, hogy Márta barátnőmnél fogom eltölteni a nap többi részét.

Olyan gyorsan siettem ki a házból, hogy a kiskapu alatt majdnem összeütköztem egy fiatal vadásztiszttel, ki éppen olyan gyorsan iparkodott befelé, mint én kifelé.

— Kisasszony! — szólt, iparkodva helyet csinálni.

— Uram! — rebegtem zavarodottan — és ránézve, fölkiáltottam:

— Oh! ön az, Maiffre úr, azt hittem, Dellysben van.

— Nem köthettünk ki, annyira háborgott a tenger. Most itt maradok Algirban nyolcz napig és azért jöttem, hogy a tábornoknál tisztelegjek.

— Oda fönt fogja találni — feleltem — aztán köszöntem.

És pehelykönnyűséggel elsiettem.

Mi történt veled? — kérdezte a csöndes Márta, mikor olyan izgatottnak és örömteljesnek látott.

— Mi történt velem? Semmi különös és mégis a szívem ugrándozott örömében.

Többször találkoztam de Maiffre úrral azalatt a

nyolcz nap alatt; ezek a váratlan találkozások nagyon gyakoriak voltak. Ha reggel a templomba mentem, a Bab-azoun-ívek alatt de Maiffre úrral találkoztam, ki Bab-el-Ouedbe ment; ha Mártához menet, a Gouvernement-téren mentem át, de Maiffre urat pillantottam meg, a mint az orleánsi herczeg szobrának talapzatára támaszkodott; Saint-Eugénben, a hol legszivesebben lovagoltunk, mindig ugyanazon órában ügetett de Maiffre úr is; akarattal történt ez vagy véletlenül? Mit nem adtam volna érte, ha ezt megtudhattam volna! Néha atyám meghívta, hogy tartson velünk: ezek voltak a legboldogabb pillanatok.

Ezen látszólag csöndes, de a valóságban lázas napok hatodikán atyám bejött a szobámba, leült egyetlen karosszékembe és érdeklődve nézegetett körül kis tanyámban.

— Adéle — szólta bevezetés nélkül — akarsz férjhez menni?

Fölugrottam, mintha ágyút sütöttek volna el a fülem mellett; de azért bátran feleltem:

— Igen, papa, ha a kérő tetszik nekem.

— Akarsz Dartigueshoz menni?

Dartigues a segéd-tisztje volt.

— Oh Istenem, nem! — kiáltottam kétségbeesve.

Mert kell-e, hogy mondjam, egy pillanatig abban a reményben ringattam magam, hogy másról van szó.

— Tehát Dartigues nem, hát Villeneuve?

Villeneuve egy elbizakodott piperkőcz volt, kit az egész tisztikar gyűlölt.

— Papa gúnyol engem — szóltam könybelábadt szemekkel!

— Igazad van, gyermekem, a kérőt de Maiffrennek hívják.

Hirtelen fölkeltem, hogy megigazítsam a kalapot és néhány pillanatra a szekrénybe dugtam a fejemet, hogy elrejtsem pirulásomat. Azután napernyőmet és keztyűimet keresgéltem.

— Jöjj csak, Adéle, szeretném, ha egy kicsit abba hagynád a forgolódást és nyugodtan meghallgatnál egy pillanatig.]

— Hallgatlak, jó papám, egész lelkemből, mindkét fülemet kinyitva!

Lábaihoz ültem, térdeire könyököltem és kezeimbe rejtettem arczomat.

— Maiffre — folytatá atyám — nagyon eszes, nagyon jó; szép pálya áll előtte. Családja jó, külseje megnyerő, társai szeretik. De egy krajczárja sincs, neked is csak annyi hozományod lesz, a meny-nyivel szűken ki lehet jönni. Ha takarékosok lesztek, épen elég lesz, a tábornok-papa segítségével. De ha nem akartok józanon élni, akkor jobb, ha nem is gondoltok a házasságra. Nos, mit szólnál hozzá?

Oh öröm! nem is tudtam szóhoz jutni, a meg-

hatottság elfojtotta hangomat és miután nem tudtam mást tenni, elkezdtem sírni.

Atyám komolyan aggódni kezdett.

— Adéle — szólt, kezei közé véve fejemet — nem akarom, hogy sírj; megmondom neki, hogy nem akarsz hozzámenni, jobb szeretnél egy spahit; igen, egy nagy, barna spahit; meg fogja érteni. Az ördögbe! ne búsulj, ne törődjünk vele...

— De papa! kiáltottam kétségbeesve.

— Hogyan! hát azt sem? Oh! a leányok... Jobb szeretnék egy arab törzset vezényelni.

Végre is megértettük egymást. Még az este jegyese lettem nagyatyádnak, azon föltétel alatt, hogy csak tizennyolcz hónap múlva lesz az esküvő, mikor majd a hadnagyot kinevezik kapitánynak és a balszerencse úgy akarta, hogy ezt a hosszú próbadíót tőlünk távol töltse el.

— És a gyöngyök, nagymama? — kérdeztem, látva, hogy egészen eltéved emlékei között.

— Mindjárt oda jutunk — felelt mosolyogva. — Ahmed visszatért a határra és hű maradt adott szavához, egész befolyását fölhasználta a délvidék megbékítésére; és mikor munkáját befejezte, mikor mellén a becsületrend keresztje díszlett, visszajött Algirba, meglátogatta atyámatés lépéseket tett nála — én csak később értesültem erről — hogy kezeimet megnyerje, a szövetség megpecsételése gyanánt.

És megértvén, hogy egy francia tábornok leánya nem egyezhetik bele a hárem poligamiájába, megígérte, hogy nem lesz más felesége, csak én; igazán hízeltő volt rám nézve!

Atyám szerencsésnek érezte magát, hogy ilyen nehéz körülmények között azt felelhette, hogy nagyon megtisztelve érzi magát, de már el vagyok jegyezve de Maiffre úrral.

Ahmedet nagyon mélyen bántotta ez a visszautasítás. Ő, a nagy arabfőnök, azt hitte, hogy hallatlanul megtisztel bennünket, mikor ez összeköttetést följajánlja és még azt is megígérte, hogy más feleséget nem vesz. Ez a házasság, ha megtörtént volna, elidegenítette volna egész büszke rokonságát és nagyon ártott volna a törzsekre gyakorolt befolyásának. Ő mindebbe belenyugodott azért, hogy engem megkaphasson és ime, elébe helyeznek egy közönséges hadnagyot!

Visszatért sátraihoz, a nélkül, hogy haragját és bánatát mutatta volna.

Tizenöt nap múlva a határ lángba és vérbe volt borulva: a puszták királya megboszulta magát.

Nagy sietséggel csapatokat küldtek a veszélyeztetett helyekre és egy évig folyt az ádáz küzdelem!

Hanem katonáink gyakori diadalai kimerítették lassankint az ellenséget; mind sűrűbben érkeztek a meghódolások hírei: csak Ahmed saját híveivel

küzdött még, de könnyű volt látni, hogy már nem sokáig tarthatja magát.

Ezen idő alatt de Maiffre hadnagyot kinevezték kapitánynak és atyám végre engedve kérésünknek, a következő hónapra tűzte ki a lakodalmat.

Két nappal e nagy nap előtt a lázadók utolsó maradék-csapatja is megadta magát. Ahmed utolsó perczig küzdött és mikor látta, hogy minden erőlködése hasztalan, kereste a halált és meg is találta: a harcz bevégeződött.

És én, ki nem tudtam lázadásának okát, ki nem ismertem az érzelmet, mit a fiatal főnökből ébresztettem, a miért legalább egy kevés hálával viseltettem volna iránta, nem sajnáltam egy cseppet sem, még csak nem is szántam, mint a hogy más szerencsétlent szántam volna; a megbűnhődött ellenséget láttam benne, ennyi volt az egész.

Tehát az általános örömben, az «Éljen Franciaország!» kiáltások között áldották meg frigyünket; mikor a katolikus templommá változtatott mecsetbe indultunk, a mint fehér menyasszonyi ruhába öltözötten áthaladtam a két sor chauch között, kik botjaikkal és kiáltásaikkal távoltartották a tömeget, hogy atyám karján könnyen áthaladhassak az utcán, egyszerre csak erőszakoskodás támadt közvetlen mellettünk és egy félig öltözött ember porosan, sárosan, míg arczáról csurgott az izzadság, előttem

termett és egy kis czédrusfa-ládikát nyomott a kezembe; azután ismét visszatolakodott a tömegbe oly hirtelenséggel, hogy a chauchok nem tudták föltartóztatni.

Nem volt idő a magyarázgatásra; fölszálltam a kocsiba, kezemben tartva a kis ládikát, melyhez olyan különös módon jutottam és mialatt a templom felé robogtunk, kíváncsian fölnyitottam: az Ahmed gyöngysora volt benne...

Akkor jöttem tudatára a drámának, melybe olyan önkénytelenül keveredtem és meghatottan gondoltam arra, ki oda lent a pusztán dicsteljes halált talált. Nyakamra tettem a végzetes gyöngysort, mely első találkozásunkra emlékeztetett és ezen a napon egy kis helyet adtam a puszták királyának ott, hol oly nagy helyet foglalt el a szívem királya.

Ezzel a szép mondattal bevégezem — tette hozzá a nagymama, hozzászúrva kötését a gombolyaghoz — mert már későre jár az idő. Menjünk aludni.

Ime, ezt mesélte nagymama az ő szép ifjúságának napjaiból és én, az unokája, itt e szép napok emlékei után befejezem naplóm.

Csak a magam mulattatására írtam le ezeket a dolgokat; gyermekségem kedves emlékeit foglalják magukban. Mikor majd vén leszek, meghatottan fogom újra átolvasni; de nem akarom tovább foly-

tatni, itt hagyom el a tizennyolcz évnél, hisz eddig az életemen nem volt egy árnyék sem. Ki tudja, mit hoz a jövő! Talán a következő lap már fájdalommas lenne és én csak a boldogságom történetírója akarok lenni.

Isten veled hát, életem kedves tavasza. Isten veletek életem legszebb napjai, áldalak és visszakivánlak benneteket. Illatozzátok be jövendőmet és ha a jó Isten, ki nektek annyi bájot adott, megengedi, küldjétek hozzátok hasonló napokat; különösen tartsátok meg az én kedveseimet.

II.

Rosenn Lucienek nem volt igaza, mikor olyan gyorsan bevégezte naplóját; még sok boldog nap örvendeztette meg szerető lelkét és keltett mosolyt szemeiben, melyeknek szelíd fényét egykor Georges naiv gyermekességében megdicsérte volt.

De hisz a boldogság olyan mulékony és lelkünkbe olyan mélyen bevésődik ennek a mulékonyyságnak a tudata, hogy a legvérmesebb reményű ember sem mer bízni a jövőben.

Pedig Lucie tizennyolczadik születésnapja után olyan nap következett, mely egyesítette magában az összes elmúlt örömöket és reményeket; az a másnap eseményekben olyan dús volt, hogy egé-

szen betöltötte volna a leírása a kicsi naplót, melyet Lucie nem akart folytatni és melyet majd mi folytatunk helyette.

Ezen a napon egészen egyedül volt, azaz nagyatyjának el kellett távoznia egy majort megnézni, hova Lambin is elkisérte; a nagyanyját pedig annyira elfárasztották volt az előző nap izgalmai, hogy egész nap a szobájában maradt mozdulatlanul.

Lucienek magának kellett az egész tágas házat benépesíteni és tőle kitelhető módon meg is tette, fürge lépteitől hangzottak a folyosó kőkoczkái. Teletorokból énekelt és nyitogatta az ajtókat, különböző fölkiáltások kíséretében; ha otthon volt az ezredes és ezt az örömteljes lármát hallotta, így szokott fölkiáltani: «Ah! most halad el az ezred!»

Az egész ezredet egy nyulánk, vakító arcbőrű fiatal lány képviselte, kinek barna haján félre volt csapva a könnyű kerti kalap. Szürke ruhája hátul föl volt tűzve egy tűvel, mi által látható lett rövid, csíkos alsó szoknyája és feketecharisnyás karcsú bokája; de egy csöppet sem törődött azzal, hogy valaki látja, minden gondját arra fordította, hogy egy nagy csomó virágot, melyet friss vízbe helyezett volt, újra elhelyezzen a szalonban.

Ragyogó szemekkel egy kezével átfogva a vázát, míg a másikat kinyujtva tartotta, hogy virágait az

ajtótól megvédje, lépett a szobába és élénken így szólt:

— Oh, milyen sötét van itt, a virágaim unatkozni fognak.

És tapogatózva letette a vázát az asztalra, azután az ablakhoz futott, fölhúzta a redőnyöket, azzal az ügyességgel és fürgeséggel, mit minden ilyen alkalommal kifejtteni szokott.

De a helyett, hogy virágai végleges elhelyezéséhez látott volna, megállt, lábát előre nyujtva, mintha megkövesedett volna és nevető arczán mély bámulat tükrözött.

Szemben vele, a kandallóhoz támaszkodva, egy fiatal, nagyon fiatal tűzértiszt nézett rá mosolyogva.

A tiszt is magas, karcsú és mozgékony volt, mint ő, kissé szabálytalan vonásait kijavította a hosszú francziás bajusz és a szép, világos szemek egyenes, akaraterőre mutató kifejezése.

Lucie mindezt egyszerre meglátta, azután egy pillanatra lehunyt szemeit, mintha össze akarná szedni magát, aztán örömteljesen újra kinyitotta, majd kezeit előre nyujtva rohant előre, nem törődve sem a virágoktól benedvesített ujjáival, sem félrecsapott kalapjával, sem nagyon is rövid ruhájával.

— Oh, Georges! — kiáltott — mindjárt megismertem.

— Annál rosszabb! — felelt a fiatal ember, meg-

ragadva két kinyújtott kezét és egy lovag áhitatos tiszteletével megcsókolta.

Azután szóltanul nézett a fiatal leányra és egészen el látszott merülni e kellemes szemléletben. Lucie köhécselni kezdett, hogy leküzdje zavarát és szeliden elvonta fogva tartott kezeit.

Georges magához tért és egész egyszerűen mondá:

— Elhoztam magának megmutatni az egyenruhámát.

— Oh, milyen szép! — kiáltott Lucie, kezeit összecsapva.

Azután hozzátette:

— Hát nem az orvosi pályára határozta el magát?

— Nem. Nagyravágyó voltam és maga azt mondta, hogy semmi sem ér föl a tűzéséggel; hát tűzér lettem.

Lucie szemei lelkesülten ragyogtak, bár nem tudta, mit feleljen erre a vallomásra, melynek rejtett értelmét homályosan kiérezte.

Különben is nyolcz évi távollét után nehéz volt folyékony társalgást kezdeni. Nagyon is sok tárgy ötlött eszükbe, szívük pedig majd kicsordult az érzelmek árjától; a helyett, hogy leültek volna és kikérdezték volna egymást a lefolyt évekről, ott álltak a szalon közepén, egymással szemben, mély izgatottsággal beszélve egymáshoz, alig érintve gon-

dolataik tárgyát, kerülve a dolgok rejtett értelmét és mondva annál kényesebbeket, a melyeket nem kerestek, nem is kívántak, megzavarodva, de oly boldogan!

Legelőször Lucie találta bele magát a rendes kerékvágásba és szokott könnyed modorába:

— Georges — szólt egy kanapéra ülve — menyire megváltozott maga!

— És mégis fölismert, a mi, bevallom, nyugtalanít, hogy a benyomás nem volt kedvező.

Beszédközben egy széket Lucievel szembe helyezett és reá ülve, maga elé vette fényes új kardját, aztán rátámaszkodott, olyan könnyedén és merészen, hogy egyáltalában nem hasonlított az ügyetlen gimnazistához, kinek bárdolatlan és túlhosszú körvonalait ez a társalgás fölidézte.

— Fölismertem, mert magára gondoltam, ennyi az egész. Bizonyos voltam felőle, hogy látni fogom, hisz megígérte; de ne vegye rossz néven, hanem helytelenül mutatta be magát. Hogy jutott ide a szalonba?

— Eh! nagyon egyszerűen: a nagykapu félig ki volt nyitva; a helyett, hogy a kalapácsal kopogtam volna, becsúsztam a nyíláson, azt gondolva, hogy Lambint az előszobában találom. Nem volt ott és szenvedélyes vágyam támadt, hogy meglássam, vajjon kiismerem-e magam ebben a ház-

ban, melyet annyira szerettem, és beléptem a szalonba. Ha maga nem lepett volna meg, tisztelegtem volna előbb a Spahinál, azután Barbettenél. Oh! ha tudná, Lucie, milyen öröm volt az, mikor ide beléphettem! Nyolcz év óta egyetlen napot sem töltöttem úgy, hogy ne óhajtottam volna ezt az órát; elmúlt életünknek minden apró részletére élénken emlékszem; a legkisebb dolgokat is megtartottam eszemben; nézze, látja azt a párnát: egy bojt hiányzott róla.

— Még mindig hiányzik — szólt Lucie, oldalt nézve a párnán — velem nem forgott veszélyben, hogy újra rávarrassék.

— Még mindig olyan lusta?

Lucie érezte, hogy arcza elvörösödik az elégedetlenségtől, a miért ez órában gyónnia kell; de képtelen volt hazudni, azért a szemét lesütve felelt:

— Igen, a varrásra; de megpróbálom a javulást.

Nagy csönd állt be most. Georges szakította félbe:

— Szeretném látni a házat, a kertet; de előbb szeretnék tisztelegni az ezredesnél és nejénél.

— Nagymama alszik, ez a délutáni pihenés ideje, őt csak később láthatja; nagypapa pedig elment Lambinnel és csak holnap jön vissza; ez igazán szerencsétlenség.

Georges finoman, sokatmondólag mosolygott, a

mely mosoly többek közt azt látszott mondani, hogy nem érzi magát épen szerencsétlennek és vár, a mennyi ideig csak szükséges, sőt tovább is, hogy a Lucie nagymamája elfogadja.

Aztán egyetértőleg fölállottak és beszélgetve, nevetve elkezdtek körüljárni a házat. Olykor megállottak és egy-egy emlék fölvillogása elűzte a mosolyt a Georges ajkáról. Kinyitotta menetközben az ebédlő-szoba ajtaját és egy palaczkra mutatva:

— Az arnika! Emlékszik, mikor először lebuktam a lóról és maga, mint egy irgalmas nővér, úgy ápolt?

Megállt az arab-nyereg előtt.

— Ah, itt a Spahi!

Fölemelte a kengyelvasat és az összes mozgatható részeit a lovaglókészletnek; megmérte, összehasonlította és végre mélabús árnyalattal hangjában így szólt:

— Mennyire nagyítva látnak a gyermekek szemei mindent; emlékeimben olyan fontos, olyan komplikált és impozáns kinézése volt ennek a nyeregnek, a mit most sehogy sem tudok benne föltalálni. A Spahiban csalódtam; megnagyítottam, bálványoztam volt.

— Sajnos — szólt Lucie, mintha saját magához beszélne — így lesz ez mindennel!

És egyszerre csak észrevette fölgyűrt ruháját és pásztorkalapját, gyorsan kihúzta a tűt, a kalapot meg messzire eldobta magától.

Ez alkalmat adott Georgesnek, hogy új oldaláról bámulhassa.

— Igaz — kérdé — megtalálta a nagymamája imakönyvét elutazásom után?

— Oh, ne beszéljen róla! Az borzasztó volt! Képzelse, a folyó annyira megtelt, hogy nem mehettünk többet a szigetre és egy nap az a kellemetlen meglepetés ért, hogy megpillantottam a nagy kövek közt, az északi oldalán a szigetnek, mert valami gonosz szél odafűtta. Ott feküdt kinyitva, a kötésén nagy púpokát támasztott a nedvesség, és egy nap nagymama így szólt hozzám:

— Nézd csak, Lucie, mi mozog ott a sziget szélén? Azt hinné az ember, hogy egy kagyló, pedig az nincs is a mi kis csöndes folyónkban.

Nagypapa elővette messzelátóját és kinyilatkoztatta, hogy nyitott könyvhöz hasonlít. A hideg végigfutott a hátamon és a bűnömnek ez a tanújele öt hónapig ott maradt a szemem előtt. A táblája mindennap megdagadt és ha a nap megszáritotta, akkor meg a levelek göngyölődtek össze minden irányban. Milyen rettenetes volt!

Igy beszéltek össze-vissza mindenről; örömük telt benne, hogy érinthették ezeket az emlékeket, a

nélkül, hogy kimerítenék, mert ebben az órában kellemes bizonyossággal érezték, hogy egész életükön át emlegethetik ezt az édes multat.

Az előszobában, mielőtt a kertajtót kinyitották volna, hosszasabban időztek. Lucie leült egy régi fa-székre és két kezét a gothikus ülőhely karjára támasztva, derekát előrenyujtva, hallgatta Georgesot, ki tanuló-éveiről és ő róla beszélt, mert Georgesnak sajátsága volt, hogy mindent csak Lucievel végezett.

Csöngetyűhang szakította félbe a végeredmény kimondása előtt és a fiatal lány örömtelten fölkiáltott:

— Ez nagymama! Fölbredt és most fölmehe-tünk hozzá! Benoit — szól az inashoz, ki a csön-getyűhangra elősietett — mondja meg nagymamá-nak, hogy Le Monnier Georges úr szeretné nála tiszteletét tenni. Érti: Le Monnier Georges.

— Igen, asszonyom — felelt Benoit, négy lépcsőn haladva föl egyszerre.

Ha Lucie nem állott volna föl, hogy ezt a paran-csot adja, mi által a fiatal ember kissé hátra maradt, észrevette volna, a mint színt változtat, szemei tágra nyílnak és a falhoz támaszkodik ingadozva, ajkai gépiesen ismételték kétszer is a Benoit által kimon-dott borzasztó szót: *Asszonyom!* De hang nem jött ki a torkán.

Ott álltak a hatalmas lépcső árnyékában: az egyik megnémulva a fájdalomtól, a másik öröm-

teljes türelmetlenséggel várva a pillanatot, hogy nagyanyjához szaladhasson: «neki fogja elmondani, hogy miért jött!» gondolá magában szívdobogva.

És miután azt találta, hogy Benoit nem jött vissza elég gyorsan, fölfutott a lépcsőn, mialatt így szólt Georgeshez:

— Fogadni mernék, hogy nagymama föl akarja tenni a szép főkötőjét a maga tiszteletére. Odaadom neki, várjon rám egy perczig.

Ekkor Georges egyedül maradt és halkán ismételte: Asszonyom! És tekintetében kimondhatatlan gyötrellem tükröződött.

Megvárjam, azt mondta, hogy megvárjam, de ugyan minek? — kérde magában. És egy lépést tett előre, hogy elfusson, eltűnjék örökre annak szemei elől, a kit szeretett. De nem tudott előre haladni, nem volt ereje, valami odalánczolta az árnyékba, abba a csöndbe, ahhoz a fájdalomhoz. Egész lényének átalakulása törte meg erejét; vagy néma lázadás volt ez a megmásíthatatlan ellen? Vagy halvány reménye volt, hogy talán rosszul hallott? Oh, fájdalom! ép e pillanatban találkozott Benoit fiatal úrnőjével a lépcsőn és újra mondta: Asszonyom; nem maradt fönn semmi kétség.

Lucie belépett nagyanyjához és szemei telve voltak gyönyörűséggel.

— Georges visszajött — kiáltott — tűzér lett!

— Add ide a lila-főkötőmet.

— Mindjárt gondoltam, hogy szükséged lesz rám. Mindenre emlékszik, a mi gyermekkorunkban történt velünk!

Egyik szalagjánál tartva a főkötőt, izgatottan rángatta azt.

— Vigyázz, gyermekem, összegyűröd.

— Tüzér — ismétlé és büszkén hozzátette: — Elhozta megmutatni új egyenruháját.

Egészen elfelejtette, hogy nagyanyja süket és csak azt érti meg, a mit egészen közről értelmesen, hangosan mondanak neki. Ő pedig dadogva, hol emelkedett hangon, hol suttogva beszélt, forgolódott, hogy a lila-főkötőhöz az arany-tűket megkeresse, rendet csinált a szobában, helyretette a párnát, elrakta a hársfateás-csészét; aztán hirtelen nagyanyja karjai közé vetette magát és szenvedélyesen csókolgatta.

A nagymama mosolygott. Ha nem is hallotta meg unokája zavarodott beszédét, de azért megértette annak titkos értelmét; de miután neki semmi oka nem volt a nagy izgatottságra, visszaadta csókját és meggondoltan szólt:

— Vigyázz, édesem.

— Mire, nagymama?

— Magadra, gyermekem. De — tette hozzá — menj gyorsan érte, mert váratjuk.

— Nagymama azt mondta: vigyázzak magamra!

Rosszat teszek azzal, ha boldog vagyok? Ah! fojtsuk kissé vissza — tette hozzá sóhajtva — mert még kis részecskéjét is sajnálta ennek a hirtelen és teljes boldogságnak.

Áthajlott a lépcső karfáján és híttá Georget.

— Jöjjön, várom.

Georges ezalatt összeszedte magát. Férfi-büszkesége, lelkiereje segítségére jöttek fájdalmában; fölnezet és nem tudott ellentállni a csábnak, mely e gyönyörű megjelenésből kisugárzott.

A hatalmas lépcső, faragott karfaival, erkélyszerűleg kiszökő fordulójával, nyitott mennyezetével méltóságteljesen kerítette be a fiatal leány finom körvonalait. Ez, a karfára hajolva, intett neki, hogy jöjjön föl; arcza még mindig ragyogott a boldogságtól, de már az aggodalom egy vonása is volt rajta, mit nagyanyja szavai ébresztettek benne és kérő, kérdő tekintettel nézett rá.

Milyen fájdalmat és milyen gyöngédséget érzett iránta, mialatt ránézett! Ajkai mosolyra nyiltak, a napsugarak fejére sütöttek és barna hajába aranycsillámokat szórtak, míg finom, tiszta vonásait árnyéktakarta.

— De jöjjön hát — szólt még egyszer — nagy-mama várja.

Ekkor lassan fölhaladt, ott fönn az ajtó küszöbén találkoztak és azonnal beléptek.

Milyen sápadt! — gondolá de Maiffrené, a mint kezét nyújtá neki. És fönhangon gyöngéden mondta, hogy mennyire örül látogatásának.

Aztán az atyját említette, ki most tanácsos Rennesben és kit néhány nappal azelőtt látott, aztán pedig megerőltette emlékező-tehetségét, hogy valami olyat találjon, a mi érdekelni fogja és elkezdett beszélni az elmúlt időkről.

De úgy látszott, hogy mióta belépett ebbe a szobába, Georges újra visszazökkent régi félénkségébe; igennel, nemmel felelt, néha ismételte az öreg hölgy végszavait, de önmagától semmi eredetit sem mondott.

Lucie lopva szemlélte; egyenesen nem mert ránézni, hisz egyetlen pillantása mindent elárult volna. Mi baja? kérde önmagától; talán a nagymama jelenléte zavarja, vagy talán úgy akar vele beszélni, hogy én ne halljam?

Mert Lucie még nem kételkedett abban, hogy Georges azért jött, hogy kezébe vegye kis barátnője kezét és följajánlja neki hű szívét.

Nem azért jött ide a messze Bretagneból, hogy egy egyszerű látogatást tegyen; az lehetetlen.

És mégis úgy tetszett a fiatal leánynak, hogy a Georges szívét egyszerre jégpánczél vette körül és bármennyire erőlködött, nem tudta ennek okát találni.

Lucie fölállt.

— Megrendelem az uzsonát — szólta, zsebében a kulcsot keresgélve.

És kimenet közben mosolyogni próbált.

De Maiffre asszony fölemelte szemeit a vele szemben ülő Georgesra és egy pillanatig merően nézett sápadt arczára. Kedve jött megfogni kezét és így szólta hozzá : Maga szenved — és a részvétnak ez a kis szava lerontotta volna a bástyát, a mit Georgesnak csak oly nehezen sikerült föntartani a fájdalom árjának ellenében ; de a nagymama sem alázhatta meg unokáját azzal, hogy ő kezdjen a dologhoz, neki várnia kellett, míg a fiatal ember kimagyarázza magát.

Mikor Lucie bejött, megelőzve Benoitot, ki süteménynyel és palaczkkal megrakott tálczával követte, a társalgás nagyon lanyhán folyt és semmi határozott szó nem jött ki az ifjú hadnagy ajkai közül.

A rögtönzött uzsonna kissé elszórakoztatta őket ; de mikor Lucie félretolta az asztalkát, melyen a poharak állottak, a zavar megint közéjük csúszott ! Georges már fogytán érezte erejét, Lucie elgondolkozott, a nagymama nem jól hallott, lassankint mind elhallgattak ; és a látogató megértve, hogy már nem bírja kiállani ezt a borzasztó helyzetet, fölállt, hogy elbúcsúzzék.

— Asszonyom — szólta a nagymamához fordulva — az indulás órája közeleg. Ez a nap kitö-

rülhetetlen emléket fog hagyni lelkemben és boldognak érzem magam, hogy kifejezhetem önnek hálámat és tiszteletemet. Kérem, mondja meg az ezredesnek is...

— Nem ebédel velünk, Georges? — kérde Lucie, elvágva a hosszú mondatot, mely végtelennek ígérkezett.

— Lehetetlen. Atyám vár és az a vonat, mely összeköttetésben van a nyugati vonallal, nemsokára indul.

Lucie sóhajtott és kezét nyújtva neki:

— Milyen rövid ideig tart a nagy öröm.

— Oh, igen, nagyon rövid ideig — mormogá Georges; mialatt ráhajolt a kis kézre, de nem csókolta meg, mint megérkezésekor.

A nagymama hozzátette:

— De legalább visszajön, gyermekem; miután olyan jó volt a viszontlátás, még jobb lesz...

— Nyolcz év múlva! — vágott közbe Lucie, hangjában olyan árnyalattal, melyből ki lehetett érezni, hogy milyen kevésbé bízik a jövőben.

Georges ránézett és szemrehányást olvasott ki tiszta szemeiből.

De siettetni kellett a kegyetlen távozást, vigyázni kellett, hogy valami gyöngeséggel el ne árulja az utolsó elválás keserűségét.

A fiatal hadnagy, hogy minél előbb végét sza-

kítsa, az órára nézett és kijelentette, hogy elkésik ha nem siet; ez a kifogás fölmentette egyéb hazugságoktól és gyorsan elhagyta de Maiffrené szobáját, olyan gyorsan, a mennyire csak reszketése engedte, a mi azóta tartott, mióta azt a nagy dőfést kapta szívébe.

Lucie nem merte követni; de mihelyt az ajtó bezáródott utána, azonnal egy vasúti menetrendet keresett, mohón átlapozta, aztán némi keresgélés után megvetéssel félretette: nem indult egy megfelelő vonat sem éjfél előtt.

Elgondolkozva, nehéz szívvel lépett be nagyanyjához, remélve, hogy ez nem fog beszélni arról, a mi annyira megzavarta; a szegény gyermek szégyelte előbbi örömét és nem tudta elhinni, hogy mindennek vége van közte és Georges között.

A fiatal hadnagy elindult a vasút felé vezető úton; de mihelyt a látótávolon kívül esett, egy oldalútra tért és a folyó felé sietett.

Az volt a szándéka, hogy a legközelebbi vasútállomásig gyalog megy. Még néhány perczczel előbb reszkető lábai alig bírták vinni; most érezte, hogy mozgásra van szüksége. Úgy tetszett neki, hogy ha erejét kifáraszthatja, a fájdalom is lecsillapodik kissé.

...Igy tehát férjhez ment és ő elkésett! Érte dolgozott egy férfi bátorságával és kitartásával,

mikor még csak gyermek volt; érte mondott le a választott pályáról és elfogadta azt, a mit neki ő választott!

Ő, ki félénk, ügyetlen, kissé vad volt, ki szerette a magányt és a csendes életet, minden alkalmat megragadott, hogy legyőzze vele született ügyetlenségét, zavarodottságát; tanulmányozta minden alkalommal, hogyan viselkednek a nagyvilági ifjak; megtanulta, hogyan kell járni, hogyan kell megjelenni, bemutatkozni, csak azért, hogy Lucienek tessenek.

Ez alatt a nyolcz év alatt soha sem jutott eszébe, hogy a fiatal leány férjhez mehetne, mielőtt találkoznak. Szeretve hitte tán magát?

Nem; de először is, nem képzelt volna magának más feleséget, mint őt, mert tizenhárom éves korában az ember nem gondol mindenre; aztán meg ha arra gondolt, hogy más valaki is vágyhat arra a boldogságra, a mire ő, kis barátnőjének fiatalsága biztosítéknak tetszett előtte; és ha erre a lehetőségre gondolt is, az csak átfutott elméjén és nem hagyott maga után semmi nyomot.

És épen ez a szerencsétlenség, a mit nagy bizalmában megvetett, ez sebesítette meg olyan gyógyíthatatlanul.

Visszagondolt tanulóéveire, melyeket a gyermek rendesen olyan nehezeknek talál, mert nincs előtte

kitűzött cél. Abban a korban azért tanul, mert kell; miért kell? gondolják a kicsinyek, kik nem látják előre a jövőt. De Georgesnek kedves volt a munka, hisz minden lépés közelebb vitte drága Luciejéhez. Oh! mennyire vágyott hozzá eljönni, mikor a politchnikumba bejutott, már előre látta arcának bámuló és örömteljes kifejezését, boldog fölkiáltásait; de megtagadta magától ezt az örömet is; határozott, meggondolt természete segített neki, hogy még két évig várjon, mely két év hosszabbnak tetszett neki egész életénél. Két fárasztó, munkában eltöltött év, mialatt csak az emlékezet és a remény nyújtottak neki pihenőt.

És minden akadályon győzedelmeskedett; meg volt az állása, meg volt a kora; följárlhatta neki hű szívét. Ki akadályozhatta meg, ha Lucie beleegyezik?

Lucie! olyannak találta, mint a milyennek álmodta, annyi hosszú éven keresztül. Már nem volt az a kicsi leány, a kit akkor ismert, de szíve nem változott; szemei hű tükre maradtak szerető és tiszta lelkének; mosolygása a szív bensejéig hatolt, mert szívből jött; a fiatalság öntudatlan bája ömlött el egész valóján, valami kedves és vonzó, a mi egészen elbájolta Georgesot. Egy óráig élvezte a teljes boldogságot.

Most mindennek vége volt és nem tudott bele-

nyugodni; úgy érezte, hogy az egész világ össze fog omlani, hogy neki új reményt nyújtson. Csodát remélt, valami lehetetlent, de nem tudta megérteni, hogy Lucie nem lehet az övé.

És mialatt így gyötrődött, a folyó mellett haladt; a nap alkonyodott; időnkint a messzeségben valami szegény kunyhót megvilágító mécs fénye tűnt föl a mezőn, a fák mögött, a csöndes folyó partján. Ő, mindig visszatérve az őt gyötrő gondolatra, a tűzhely körül összegyűlt család boldogságára gondolt, melynek tagjai a napi munka fáradalmai után fölhalálták egymást. Oh! hogy szenvedett!

Lassankint több kunyhó világosodott ki egy csomóban; a folyó egy hajlásánál szemben találta magát néhány csónakkal, melyek a kikötőben himbálóztak. Egyik közülök szemébe tűnt, mert tiszta fehér és szebb volt mint a többi; lehajott, hogy a sötétben jobban elolvassa a nevét.

— Ez a Mouette! — kiáltott.

Eltakarta arczát kezeivel és könyekre fakadt. Sírt, mint egy gyermek, nehéz zokogással, a mi majd összetörte a szívét és kétségbeesésében csak annak a nevét ismételte, a kit szeretett.

Aztán, egészen elvesztve önuralmát, őrült vágy fogta el, hogy még egyszer visszamenjen oda, hol szerelme fakadt, vissza azon a kis csónakon, a melyen egyszer Luciet vitte a kis szigetre, hol

gyermekségének egyik legboldogabb napját töltötte. Lépteket hallott feléje közeledni és egy fiút pillantott meg, ki nagyon megijedt, mikor az éjben a hívó szózatot meghallotta.

— Le szeretnék csónakázni a folyón a városig és onnan tovább utazni a vasúton — szólt Georges. — Beülök a Mouettebe, azt ismerem. Jöjj két óra múlva, ott lesz kikötve a templom mögött.

Miután szavait pénzcseréssel kísérte, a fiatal halász megígérte, hogy elmegy a hajóért, nem ugyan este, mert a sötétől nagyon félt, bár a hold tündöklően emelkedett föl a látóhatáron, de majd reggel és így hamar megalkudtak.

Lucie tehát visszament nagynyja szobájába, de a Georges távozása után, a helyett, hogy mint szokása volt, vígan beszélgetett volna vele, egy varrást vett elő és mialatt gépiesen öltögetett, arra gondolt, a mi oly hirtelen bánattá változtatta örömet és aggodalomra bizalmát.

A nagymama is hogy hallgathasson, úgy tett, mintha elmélyedne olvasmányába, pedig ő is arra gondolt, a mire unokája és szerette volna megkönnyíteni az első titok által megnehezített szívét; de attól félt, hogy olajat önt a tűzre, ha olyan reményt ébreszt, a miben maga sem hisz, azért nem akarta újra Georgesra terelni a társalgást. Jobb lesz, ha

csak az idő maga gyógyítja meg a keserű csalódást, a mit az öreg hölgy átértett unokájával együtt.

Mialatt a kereszteket számlálta, Lucie azt kérdezte magától :

— Hová mehetett? Vajjon visszajön-e? Miért jöhetett? Miért mondott annyi szépet, ha azután meg elhagyott?

Azután kiismerni igyekezett magát új gondolatai között és kérde magától :

— Tehát már öntudatlanul szerettem előbb is, hogy annyira boldog voltam, mikor viszontláttam?

Nem, hiába tekintette át érzelmeit Georgest illetőleg, nem talált mást, csak élénk, de tisztán baráti szeretetet. Hát akkor keletkezett hirtelen, mikor a szalonban háttal a kandallónak megpillantotta? Nem, mert régi és mély szeretet hiányában nem érezhetett olyan nagy örömet, mint a milyen szívét elárasztotta, mikor kezet nyújtva felé, így kiáltott: Megismertem! Akkor hát a két látogatás közötti időben történhetett? Nem tudta; de különben is, minek tűnődött volna most rajta, mikor mindennek vége van, mikor minden ok nélkül elfordult tőle, még azt sem ígérte, hogy visszajön.

— Nagyatyádnak szép ideje van az utazáshoz — szólt végre de Maiffre asszony, hogy megtörje a végtelen csöndet.

— Elébe megyek az állomáshoz, úgy-e nagymama?

— Természetesen, kicsikém. Add ide kötésemet, kérlek.

Lucie elővette a gombolyagot és a tűket és mikor mindent előkészített a nagymama munkájához, odaült lábaihoz, égő arcát odatámasztotta az öreg hölgy karjához és a fáradtság, fájdalom következtében elszunnyadt abban a helyzetben.

— Szegény drágám — mormogá a nagymama fölője hajolva — kedves, szeretett kicsinyem.

És e dédelgető szavak Lucie füleihez jutottak szunnyadásában és szelídebbé tették álmát.

De Maiffrené rendesen nagyon korán le szokott feküdni; ezen a napon sem változtatott szokásán, bár semmi kedve sem volt aludni; de egyedül akarta hagyni Luciet, hogy összeszedhesse magát. Tudta, hogy a bátor és büszke természetű fiatal lány megtalálja jellemének ruganyosságát, ha szabadon elmélkedhetik a dolog fölött.

Mikor a szobájában volt, Lucie minden ajtót bezárt, a lámpát eloltotta, csöndesen kinyitotta az ablakot, kikönyökölt rajta és a természet mélységes nyugalma azonnal csillapítólag hatott rá és gondolatai szárnyra keltek a végtelenben.

Szemei a hold fényétől megvilágított tájon a kis szigetet, a hallgató erdőket keresték; de sem a

fénylő csillagokra, sem a sík mezőre, sem a partot körítő fűzfákra nem gondolt e pillanatban; élvezte a látvány báját, de csak egy kép lebegett előtte, mely szívét most egészen betöltötte; ajkain szomorú mosoly lebegett, melybe az előbb élvezett öröm érzete elvegyült az ugyanez örömből fakadó fájdalommal.

Aztán szűknek találta szobáját, melyben alig mozoghatott, mert félt, hogy fölkelti nagyanyját; úgy tetszett neki, hogy miután úgy se tud aludni és annyi gondolkozni valója van, ha egyet sétálna a kertben, a folyó partján, jobban lecsöndesíthetné izgatottságát. Zajtalanul kinyitotta az ajtót és lábujjhegyen kiment.

Lent a cselédek az asztalra könyökölve, csöndesen beszélgettek; jelenlétükben védve érezte magát; különben is a kertet erős kerítés vette körül, melynek ajtaja ez órában már be volt zárva. Nem fenyegette tehát semmi veszély esti sétájában.

Előbb a virágágyak közt andalgott, árnyékát szemlélve a homokon, azután gépiesen a folyó felé indult; ott a kerítés mellett nagy kövek voltak elhelyezve ülőhelyül; egyikre ráült, fejét egy fatöncnőhöz támasztotta és mialatt a víz csöndes folyását szemlélte, egyenkint átgondolta az okokat, a melyekből reményt meríthetett.

Mindenre gondolt, a mi megmagyarázhatta

Georges oly hirtelen és különös eltávozását és az látszott előtte legvalószínűbbnek, hogy nem találta őt magához méltónak. S most ő maga is jelentéktelennek, rútnak, rosszul neveltnek találta magát, de szívét nem vádolhatta és fejét kezeibe rejtve vallotta meg önmagának, hogy nagyon szereti őt és ez az új érzélem egészen megzavarta. Hogy egész lelkéből szeretete Georgesot, arról bizonyos volt, bár nem is tudta megmondani, mikor kezdődött; a bámulat, hála és azon láthatatlan vonzalom keveréke volt ez az érzélem, mit a jó Isten minden fiatal szívbe beleöntött, mint a hogy illatot helyezett a virágok kelyhébe. Lucie nem olvasott soha regényt, nem volt sem kaczer, sem érzelgős, azért nem igyekezett saját maga előtt sem meg nem értett áldozatnak látszani; nem, ő csak önmagát vádolta; és miután semmi gyógyszert nem talált arra a bajra, a mit önmaga okozott magának, csöndesen sirdogálni kezdett.

Ezek voltak az első könyvek azóta, mióta apró gyermekkori bánatai fölött megszűnt sírni; és annál keservesebben estek szívének, mert ez a csapás olyan váratlanul érte. Úgy érezte, mintha egész életét sötét fátyol borítaná be, mit semmi vigasztalás sem képes szétszakítani.

Szegény kis Lucie! még nem tudta, hogy minden bánat elmulik és tegnapi könyeink gyakran

mosolyra derítenek ma; halálosan szomorú volt; kereste, hogy hol kerítsen magának egy kis bátorságot és a mint a víz tükreben az eget nézte, gyermeki áhitattal imádkozott: Istenem, könyörülj rajtam!

E pillanatban sötét gondolataiból kis zaj zavarta föl, mely a folyó felől jött, előbb gyöngén, majd mindig erősebben és mindig közelebből. A nagy csöndben könnyű volt kivennie, hogy evezőcsapásokat hall; ez nagyon meglepte, mert a halászok csak reggel felé indultak el; inkább fölfelé mentek a folyón, mert a templom mellett elterülő homok miatt nyáron lehetetlen volt lefelé hajókézni.

— Ki lehet az ilyen későn? — gondolá.

Aztán saját bánatára gondolva, hozzátette:

— Valami szenvedő, a ki a feledést keresi, mint én.

Ezalatt a hajó mindinkább közeledett; néha megint egészen csöndes lett minden és Lucie azt hitte, hogy csalódott, de aztán megint hangzott az evezőcsapás, még pedig tisztábban, mint előbb. A titokzatos hajós hagyta a hajóját menni kénye szerint, csak néha terelte megint a helyes útra, hogy a parthoz ne ütődjék.

Lucie ösztönszerűleg becsukta szemeit, hogy minél jobban hallhasson és figyelemmel kísérte a hajó közeledését; mikor érezte, hogy már egészen közel

van hozzá, ismét kinyitotta és az árnyékból egy kis fehér hajót látott kibontakozni.

A hold már kissé lement az égboltozaton és hátulról világította meg a könnyen lebegő hajót, ennél fogva Lucie nem ismerhette föl azt.

Hirtelen fölemelkedett:

— Georges! — kiáltott akaratán kívül.

A hajócska megfordult volt és egy pillanatra a hold megvilágította a fiatal ember arcát és egyenruhájának fényes gombjait.

— Lucie! — szólt ő is, de fojtott hangon.

És e szélnek eresztett két név fölébresztett egy szegény madárkát, mely a káka sűrűjében aludt; szárnycsattogtatva fölrepült, aztán megint elcsöndesedett minden. De a hajócska nem haladt tovább; az evezők kiestek Georges kezeiből, a kis jármű megingott, megfordult és belehajlott a Fondouck kikötőjébe.

— Georges! — szólt még egyszer Lucie reszketve.

Ő, a hajóban állva, sipkáját levéve, mint egy bűnös, dadogva mentegőzött:

— Elkéstem a vasútról; a következő vonatot várva, kicsit hajókáztam... Bocsásson meg, asszonyom, ha megijesztettem; nem tudtam, hogy itt van.

— Asszonyom! — ismétlé Lucie elbámulva —

miért szólít így? Lucienek nevezett még ma reggel — tette hozzá szemrehányó hangon.

— Mert ma reggel még nem tudtam!

— Mit nem tudott? — kérdezte lelkendezve, mert kezdte sejteni a valóságot e közt a sok kérdés és felelet közt.

Georges elfordította a fejét és egész halkan mondá:

— Nem tudtam, hogy férjhez ment.

Most Lucien volt a sor, hogy fejét elfordítsa és megzavarodva mondja:

— Nem mentem én férjhez, még mindig Rosenn Lucie vagyok; Benoit csak azért szólít így, mert Lambint utánozza, ki azt találja, hogy az sokkal tiszteletteljesebb címkezés.

Georges már nem állott a «Mouette» bensejében; egy ugrással a szárazon termett és megfogva a fiatal leány kezeit, a kerítésre támaszkodva szólt:

— Oh! Lucie, oh! szeretett Luciém; egyetlen szerelmem, életem, örömem!

Máskép nem tudta magát kifejezni; de ez egyelőre elég volt, miután Lucie mosolyogva megelégedett vele.

Azután elmondta, hogy mennyit szenvedett; olyan kellemes, mikor a fájdalom lecsillapult, elmondani annak apró részleteit, melyeket az ember akkor maga is figyelmen kívül hagyott és a melyek-

ket olyan könnyen ki lehet magyarázni annak, a ki okozója volt a szenvedésnek!

Georges nem tudott betelni szenvedésének elbeszélésével és Lucie a világ végéig elhallgatta volna; de a földszinten mozgolódni kezdtek. Benoît roppant zajjal tette be az ablaktáblákat, hogy ő is aludni mehessen. Ha ez az első figyelmeztetés nem használna, azonnal jönni fog, hogy átvegye parancsait, azaz kényszerítse, hogy az övét megtegye.

— Be kell mennem — szólt Lucie, mert nem szerette volna, hogy magyarázni kelljen késői találkozását Georgessal.

— Eljöhettek holnap reggel, úgy-e? Nagyon fogok sietni, hogy megbizonyosodjam felőle, hogy most nem álmodtam?

— És a bretagnei vonat? — kérde Lucie gonoszul.

Georges vállat vont, aztán vígán fölkiáltott:

— Nélkülem megy el.

— Akkor jöjjön majd reggel kilenczkor az állomáshoz, együtt fogunk nagypapára várni. Akarja?

— Ha akarom-e? Lucie, kis barátnőm...

— Jóéjszakát, jóéjszakát, jóéjszakát, Georges — szólt Lucie menetközben.

— Isten vele, menyasszonyom.

Lucie megfordult és komolyan szólt:

— Még nem.

De boldog mosolya meghazudtolta.

Gyorsan fölsietett szobájába; az ablak nyitva maradt volt, odasietett és figyelemmel kísérte a Mouette csöndes távozását. Hosszú, ezüsthényt hagyott maga után a vizen és az evezőről fölcsapódó vízcseppek fényszikrákkal árasztották el a hajócskát.

Georges megpillantotta, magasra emelte zsinóros sipkáját, azután eltűnt az árnyékban, mit a kis sziget maga körül vetett.

Ekkor Lucie hálásan emelte föl szívét az Istenhez; sokan kérnek, de kevesen tudják megköszönni az adományt: Lucie egész lelkét és örömét följajánlotta az Égnek köszönetül, azután lassan becsukta az ablakot, hogy föl ne ébreszsze nagyanyját.

De az nem tudott aludni; ő is szenvedett gyermekeért; és mikor mozgolódni hallotta:

— Lucie, te vagy? Feküdjél le, kicsikém.

Az unoka ajtaja erre azonnal kinyílt és vele együtt nagy fényár ömlött be a nagymamához.

— Nagymama! — kiáltott letérdelve az ágy előtt — újra láttam!... a folyónál... a vonatra várt... Benoit volt az oka... kétségbe volt esve... szerencsére asszonyomnak szólított... Oh! ha tudnád, mennyire szeret!... Megengeded, úgy-e, nagymama...

— És te, kis leányom, mit feleltél neki?

— Semmit. Ah! mégis, mikor elbúcsúztunk, azt mondtam: még nem! Aztán találkát adtam neki.

— Hol?

— Az állomásnál, mikor nagypapa elé megyek. Úgy-e, nem váratjátok nagyon? Már nyolcz év óta szeret, szegény Georges!

— Ölelj meg, drágám, Isten tartsa meg a boldogságodat — szólt a nagymama és szemei könybe lábadtak. — Mindaz, a mit elbeszélsz, nagyon nehezen érthető; de elég időnk lesz kimagyarázni, most aludni kell menned.

— Oh, nagymama, mindjárt kimagyarázom, ha akarod — szólt Lucie, mert boldog lett volna, ha minden kedves részletével elmesélheti a Georges visszajövetelét és a mi azután történt.

— Nem, nem, csókolj meg és menj aludni.

Milyen édes volt a Lucie reggeli ébredése. Újra látni fogja barátját, bemutatja nagyatyjának és ünnepélyesen kijelentheti, hogy meghódította.

Az ilyen pillanatok ritkák az életben és mulékonyak, mint minden, a mi földi; de kitörülhetetlen nyomot hagynak maguk után és később, mikor a fájdalom helyezkedik el tűzhelyünknel, ezen áldott órák emléke megédesíti a keserűt, enyhíti a búbánatot; tűr és megbocsát az ember, mert ezekre visszaemlékezik.

Mikor az állomáshoz ért, a nélkül, hogy a szemeit arra fordította volna, jobbra katonás magatartású alakot vett észre és kardcsörtetés hangzott a kövezeten; Georges volt, ki fölemelkedett és távolról köszöntötte. Lucie illedelmesen viszonzta a köszöntést és Barbette kíséretében kisietett a perronra.

Kevéssel azután csöngetyűhang és a telegráfrót serczegése jelezte a vonat érkezését és annak kocsi-jaiból néhány utas szállott ki, többnyire parasztok, kik minden reggel elhozták terményeiket a városba elárusítani.

Az ezredes nagy robajjal szállt ki vagonjából és gyöngéden megölelte unokáját; azután a kijárat felé sietett, hol a fiatal tiszt üdvözölte őket.

Az ezredes egy kissé meg volt lepetve; de Lucie büszkeségtől sugárzóan mindjárt bemutatta neki az újonjöttest.

— Nagypapa, Le Monnier úr, hadnagy a hatodik tüzérezredben.

Azután kedvesen hozzátette:

— Tudod, ez Georges.

— Ugyan! — kezeit nyújtva az ifjúnak, meglehetősen meghatottan — ez Georges, az a ficzkó! Ej ha! édes fiam, én bizony meg nem ismertelek volna!

— Én mindjárt megismertem — szolt Lucie dicsekedve.

Nagyatyja oldalt pillantott rá, de nem szólt semmit; ha gondolt valamit, azt magának tartotta.

— Fölteszem — szólt a hadnagyhoz — hogy velünk reggelizel?

— Igen, ezredes úr és sok mondanivalóm van önnek.

— Az új előmeneteli rendszerről, a mi igazán abszurdum, vagy a messzelövő puskákról?

— Inkább a messzelövő puskákról — felelt a hadnagy, egyetértő pillantást vetve Luciera, ki ajkába harapott, hogy nevetését elfojtsa.

— Úgy hallottam, hogy a bizottság tagjai paprika vörösek voltak a haragtól; de az bizonyos, hogy otrombaság is — folytató az ezredes.

— Nagypapa, itt hagylak benneteket; bármennyire érdekel a szóban forgó tárgy, de azt hiszem, jobb lesz, ha nagymamához megyek, kinek bizonyosan szüksége lesz rám.

— Menj, leányom, majd utólérünk; az állomásfőnökkel kell beszélnem, öt perczig tart az egész.

És Lucie gyorsan elsietett.

— Mit is mondtál, barátom? — folytató de Maiffre úr.

Georges habozott; mikor beszélni kezdett, láthatólag megzavarodott, nyelve nem akart mozogni.

— Ezredes úr... hebegett.

— Arról az ostoba vitáról beszéltünk, a bizottság és a minisztérium között — szólt de Maiffre úr, azt gondolván, hogy emlékezete cserben hagyta kérdezőjét. — Te, ki az ifjú gárdához tartozol, mit szólsz hozzá?

— Ezredes úr... folytatá Georges — azaz...

A nagyapa zavarát látva, fölkiáltott:

— Bocsáss meg, fiam, úgy látszik, nagyon is kíváncsi vagyok, ne beszéljünk többet róla.

— De igen, épen ellenkezőleg, beszéljünk róla. Ezredes úr, én szeretem Luciet.

— Terringettét, már is!

— Már nyolcz éve, ezredes úr.

— Már akkor szeretted, mikor az orrod at arnikába dugta, hogy megreparálja.

— Igen, ezredes úr.

— Na hát meghajlok előtted; ha más jó tulajdonságod nem volna is, de mindenesetre következetes vagy. Tehát szereted és el akarod venni, azt akarod, hogy neked adjam. Mit szól hozzá a feleségem?

— Még nem tudom.

— Hogyan — méltatlankodott az ezredes, megállva a fasor közepén — megkéred tőlem Luciet, a néikül, hogy a nagyanyjának szóltál volna?

Ekkor Georges elbeszélte a tegnapi különös félreértést, a szerencsés véletlent, mely megszaba-

dította bánatától; és azt, hogy az események gyors és váratlan egymásutánja lehetetlenné tette, hogy kiöntse szívét a Lucie nagymamájának.

— De, terringettét, az én unokám nem olyan vár, a mit két óra alatt be lehet venni — felelt de Maiffre úr. — Hát tudom én, hogy méltó vagy-e hozzá?

— Oh! ki lenne méltó hozzá! — szólt Georges meggyőződéssel.

— Na hát!

— De ezt a kifogást előre láttam és még több mást is azonfölül és ezért hoztam atyámtól levelet, mely sokat megmagyaráz és bizonyítványaimat, melyek mind az ön jóakarátába ajánlanak.

— Jól van, add ide azokat, aztán menj, szívj ki néhány cigarettet a városban; tizenegykor reggelizünk, várni fogunk rád...

— Phú! — tette hozzá, mikor Georges eltávozott — ezek a szerelmesek mind egyformák, sietnek, sietnek! Ah! mikor én Adélet megkértem, nem cigarettázni küldtek, hanem gőzhajó szállított Corsicába... Mennyi ideig vártam és epekedtem! Az igaz, hogy Adéleért... De Lucie is nagyon kedves... Lássuk csak, mit ír ez a jó Le Monnier? Nagy szónok, szépen beszél, hát még mikor a fiáról van szó... Hanem tudok én olvasni a sorok között, nem lehet olyan könnyen rászedni egy lovassági ezredest... Jó fiú ez a Georges; nyílt, rokonszenves

arcza van... Szép pár lenne belőlük!... Talán kártyás?... Nézzük át a levél előtt a bizonyítványokat.

És mialatt föl s alá járkált, elolvasta az iratokat, olvasás közben pedig elmélkedett:

— Pompás... Milyen ficzkó!... Ej ha! ezt elég nyíltan kimondják... Lucie többet kap, de az nem tesz semmit, ha tetszik neki...

Így érkezett haza, hol felesége türelmetlenül várta, a mit könnyen el lehet képzelni.

De rövidítsük meg az előzményeket, melyeket sokan olyan hosszadalmasnak találnak, mások meg oly édesnek. Georges egy évig epedett, hogy a szokásos kifejezést használjam; a kis templomban, hol ma reggel megáldották egybekelésüket, még el sem szállott a tömjén füstje; az eléjük szórt virágok még mindig az úton feküdnek; a fiatal lány szobájában egy kis narancsvirág-koszorú a hófehér fátyollal fekszik a selyemruhán, mely az ágyat borítja.

A nagymama és a nagypapa az ágy előtt ülnek és szótalánul nézik az öltözéket. De Maiffre asszony néha-néha egy könyvet törül le, mely akarata ellenére jelenik meg a visszafojtástól vörös szemein, aztán hű társa felé fordul és mosolyogva mondja:

— Ő boldog!

Az visszafelel:

— Visszajön két hónap múlva.

És megint elmélyednek bánatos hallgatásukba.

Istenem! milyen szomorú lesz a vén ház a fiatal lány kedves mosolya nélkül, mely mindenüvé fény-sugárt vetett. Itt van a kis gyermekszék; rojt már nincs rajta, annyit rángatta, czibálta, huzogálta maga után, vagy fölfordítva kocsinak használta; amott az utolsó virágvasárnap szentelt bárkája. Mikor az ágya fölött levő kereszthez illesztette, így szólt: «Nagymama, jövőre majd te tegyél ide egyet; azt akarom, hogy a szobám úgy nézzen ki, mintha még mindig benne laknám».

— Eladjuk a lovát, elromlanék az istállóban — szól a nagypapa.

És emlékezete tükrében megjelenik a kedves, friss arcú, fényes tekintetű gyermek, a kit mindig vissza kellett tartani és akit oly édes érzés volt szelíd szavakkal inteni. «Nagypapa, majd hárman lovagolunk, ha visszatérünk», mondá; de a nagypapa azt gondolja, hogy ő már nem lovagol soha többé, második ifjúsága is eltűnt; és mély sóhaj tör elő kebléből, míg a nagymama csókolja a fehér fátyol szélét és szól:

— Drágám!

Ők pedig, a hálátlanok, kiterjesztett szárnyakkal röpködnek tovább; minél messzebbre jutnak, annál boldogabbnak érzik magukat, mert a távollét rájuk nézve a magány.

Két hónap óta élvezik boldogságukat a szép Olaszországban. Látták Nápolyt és csodaszép öblét; Rómát romjai között; Velenczét és lagunáit; de kérdezték meg, hogy mit bámultak legjobban e gyönyörű helyek közül? Georges azt fogja felelni: Lucie mosolya fényesebb és kedvesebb; Lucie: Georges egy szava nagyobb és érdekesebb; és mindketten hozzátesszik majd: Mi csak egymást láttuk és Sziciliától Milánóig azért volt az utazás olyan szép.

Sóhajtvá gondoltak a visszatérésre; a határon néhány napig pihentek, azután Lucie nagyszüleihez akartak utazni, hogy a Georges szabadságának utolsó napjait nekik szenteljék.

Hosszú sétát tettek a tengerpart mellett, azután csöndesen visszatértek a szállodába és a posta után kérdezősködtek. Egy kis kék sürgöny várakozott rájuk.

A fiatal asszony biztonságának és árnytalan boldogságának közepette mindjárt érezte, hogy nagy bánat éri. Csak a rossz hírek jönnek ilyen váratlanul.

— Oh! Georges — szólt halálsápadtan, kezét összekulcsolva.

E pillanatban e szeretett név kimondása úgy hangzott, mint egy kérelem, segélykérés a férjéhez, hogy védje meg a szerencsétlenségtől.

A sürgönyben csak ez volt:

«Ezredes és asszonyom influenzában megbetegedtek; jöjjön. Lambin.»

Az ifjú pár aggodalmasan nézett egymásra, szólani sem tudtak a rémülettől: villámcsapás volt ez az ő boldogságuk felhőtlen egén.

— Menjen föl, Lucie — szólt végre Georges — pakkoljon addig be, míg én tudatom Lambinnel érkezésünket és utána járok, hogy mikor indul a gyorsvonat.

Két óra múlva elutaztak.

Nincs szomorúbb, mint az ilyen visszatérés; a rossz hír által sürgetett utazás, a nyugodt boldogság után minden átmenet nélkül egyszerre a legélénkebb aggodalmat érezni; nem ismerni a részleteket, a melyek talán megkönnyítenék az ember lelkét; megdöbbentve gondolni a félelmes végre, a melyre gondolni sem mer, de a mit talán nemsokára szavakkal kifejezve fog hallani: mindez elgyötri, összetöri úgy a testet, mint a lelket.

Ki nem érezte közülünk ezt a nagy megpróbáltatást? Ki nem óhajtotta életét néhány órával megrovidíteni, hogy megtudhassa, mi történik ott, a hova hívják, hol talán már nem fognak rá várni többé!

Lucie, mióta a reggeli sürgöny úgy szívéen találta,

gondolatban csak a két drága öreggel él. Úgy érezte, mintha boldogságában önző lett volna, sajnálta, hogy elment tőlük! «Oh, ha tudtam volna!» — gondolta magában. Aztán férjéhez fordult, és az órát kérdezte tőle. Az idő nagyon lassan mult, az éjjel véghetetlennek tetszett. Kinézett az ablakon; a sötét tájék kétségbeejtő egyformasággal röpült el mellette; néha-néha rémes árnyak merültek föl a sötétben, a fák vagy a mozdony füstjének árnyékai. Aggodalmas pontossággal számlál-gatta a sürgöny-oszlopokat, de elméjét annyira elfoglalta a nagy gond, hogy már a huszadiknál eltévesztette, aztán gépiesen újra kezdte és az így tartott körülbelül egy óráig.

Georges titokban vizsgálta. Egészen ki volt kelve a színéből, szemei mélyen beestek és a fölülről ráeső fény még sötétebb árnyat vetett azok körül. Megfogta kezeit és gyöngéden szorongatta, mintha mondta volna:

— Veled szenvedem a bánatot.

És Lucie visszaadta a kézszorítást, könnyes szemeit ráemelte, de nem szólt semmit. A szavak fölöslegeseek voltak, annyira egyesítette őket a fájdalom.

Hat óra, halványan kel föl a nap, lassankint megvörösítve az alvó tájat; nemsokára fényesen kivilágítja az egyhangú szürke képet; valahára

vége van a fájdalmas utazásnak, a fiatal házasok a szülői hajlék felé sietnek. Benoit elébük jött és értesítette őket, hogy a nagyszülék még mindig nagyon rosszul vannak, de megremegtek örömükben, mikor hallották, hogy a fiatalok visszajönnek.

Lucie ment föl előre; bement a nagymama szobájába és ágya fölé hajolt:

— Nagymama, én vagyok, eljöttem, hogy ápoljalak.

Megcsókolja forró homlokát, megsimogatja lesoványodott kezeit, aztán átmegy a másik szobába, melynek ajtaja nyitva van és hol a nagypapa fekszik, ugyanabban a betegségben.

— Te vagy, leánykám — szól, lépteit hallva, melyeket fölismerne száz közül.

És hozzáteszi:

— Mondd meg nekem az igazat, hogy van nagyanyád?

Szegény öreg szív, mit sem az idő, sem a betegség ki nem hűthetett! Ő is a halál révén állott és mégis, mikor unokája segítséggel, gyöngéd gondoskodással sietett feléje, csak egy gondolata volt: megtudni, hogy van a felesége, az ő szeretett élettársa.

— Nem nagyon rosszul — felelt Lucie, ki maga sem tudta, mit beszél, annyira meg volt hatva. —

De te, nagypapa, maradj szép csöndesen, hogy minél hamarabb meggyógyulj.

És mialatt a takaróját megigazgatta, szegényke rémülettel látta, hogy emésztő láza van.

Így érkezett haza Lucie, a boldog Lucie, atyai hajlékába nászútja után.

A rettenetes betegség, mely a két kedves öreget megtámadta, ez évben lépett föl először Franciaországban és mindenki tudja, hogy milyen borzasztó volt ez az első föllépése; Georges és Lucie hiába küzdöttek a betegség ellen, aggodalmuk napról-napra növekedett: de Maiffre asszony már alig lélekezett; az ezredes irtózatossá válását pedig semmi sem tudta enyhíteni.

A két szegény gyermek az egész napot szobájában töltötte a betegek ágyánál és azon szegény verebekhez hasonlítva, melyeket a zivatar utolért és melyek egymásba kapaszkodnak, hogy a viharnek ellentálljanak.

Akarata nem hagyta cserben a fiatal asszonyt, de nagyon szenvedett, hogy a baj ellen nem tehetett semmit. Nagyanyja már nem is beszélt. Megismerte még Luciejét; visszaszorította a kezét; gyöngén mosolygott, mikor megcsókolta, azután megint sűrű fátyol ereszkedett elméjére és az utóbbi órákban még a fájdalom iránt is közönyösnek látszott már.

Már három napja nem hagyta el nagyanyját a fiatal asszony, remegve szemlélte az élet és halál közti küzdelmet; a pap elmondta fölötte az utolsó imákat, letörülte az elköltöző, szelíd és mégis erős lélekről az utolsó kis foltokat is. Georges és Lucie ott térdeltek az ágya mellett, látták, hogy megremegett, halkan sóhajtott; ennyi volt az egész.

A fiatal ember rátette kezeit az örökre kialudt szemekre, melyek a földi dolgokból immár nem fognak látni semmit, azután átölelte a lehanyatló Luciet és egy szóval visszaadta bátorságát.

— Ne sirj, nagypapának még szüksége van rád. Ha őt is el kell vesztenünk, ne tudja meg drága nejeének halálát.

E pillanatban a nagypapa, mintha érezte volna, hogy mi történik a mellette lévő szobában, aggódva szólt :

— Adéle, jöjj egy kicsit hozzám.

Lucie gyorsan letörülte könnyeit és bement a beteghez.

Föülte ágyában, szemei fénylettek a láztól. Mikor unokáját belépni látta, összekulcsolta kezeit és határtalan gyöngédséggel szólt :

— Ah! megint szép és fiatal lettél, épen olyan vagy, mint akkor voltál, mikor egybekeltünk. Mindig tudtam, hogy az idő neked nem fog ártani.

Hadd nézzelek, hogy a képedet elvigyem oda, a hova megyek.

Lucie nem merte fölvilágosítani, hogy csalódik.

— Itt maradok — szolt — de csak az alatt a föltétel alatt, ha lefekszel.

A nagypapa engedelmesen visszafeküdt párnáira, még a szemeit is lehunyta, de néha-néha föl nézett és mosolygott ifjú szerelmének drága képére. Beszért hozzá, aztán meg áhitatosan hallgatta feleletét.

Estefelé intett Lucienek, hogy jöjjön közelebb hozzá; ereje láthatólag csökkent és szava oly halk volt, hogy alig lehetett hallani.

De e pillanatban kissé fölélénkült és egész tisztán mondá:

— Adéle, meghalok ... mindig szerettelek ... ne sírj, szomorúság nélkül hagylak el, mert úgy láttalak, mint a milyen legszebb napjaidban voltál. Te voltál életem öröme, te vagy a halálom meg-
édesítője.

Azután olyan vígan nevetett, mint húsz éves korában és folytatta:

— Filemon ezredes meghal, de más valaki örökli ezt a nevet. Mondd meg a gyerekeknek, hogy áldom őket; úgy halok meg, mint katona és keresztény ... tegyék a kardomat a koporsómba ... Isten veled! Adéle!

Ezek voltak utolsó szavai ; még néhány óráig élt, időnkint fölnyitotta szemeit, melyek már kialvófélben voltak, de melyekből még mindig ki lehetett olvasni hű szívének gyöngédségét. Utolsó perczig megmaradt csalódásában.

Mikor megszűnt rá mosolyogni, halva volt.

Hol a boldogság?

Elbeszélés

Irta

MINNA CANTH

Finnből fordította

Bán Aladár

Budapest

A Szent-István-Társulat kiadása

(VIII., Szentkirályi-utca 28.)

Néhány évtizede annak, hogy dolgaim egy télen Tammerforsba hívtak. Akkoriban még nem jár arra vonat, hanem kocsin kellett utazni, a mi különben sokkal kellemesebb és költőibb volt.

Hanem lassan ment a dolog. A nedves hó a legutóbbi havazás miatt még bőven feküdt az országúton s ráragadva a szán talpára, késleltette a haladást. Csöndesen czammogott a ló a vén fuvarosgebék szokásaként; a kocsis békésen és gondtalanul üldögélt a bakon; látszott, hogy még sohasem vitt urat. Volt elég időm a szán mögében, a bundák között, hogy mindenféléről gondolkozzam.

Törtem a fejemet: nincs-e valami ismerősöm Tammerforsban s eszembe jutott egy fiatal leány: Reinius Hilma, a ki körülbelül tíz évvel ezelőtt ment férjhez egy idevaló gazdag gyároshoz, Gralundhoz. Jól ismertem még abból az időből, midőn a Tuszniemei tiszteletesnél szolgált, mint dajka és szobalány.

Hogyan sajnáltam én akkor azt a szegény leányt! Mert bizony nem volt könnyű sora a tiszteleteséknél; éjjel virrasztania kellett a gyermekek mellett, nappal pedig örökösen készen lennie asszonya parancsainak teljesítésére. Igen sok dolga volt; főzött, dagasztott, gyúrt, majd a szobákat takarította, máskor meg vasalta a fehéreneműt. Biz' nem igen pihenhetett, mert a tíz gyermeknek sok ruha kellett. Szegény Hilma, olyan volt, mint a rabszolga; a nap huszonnégy órájából egy sem volt, melyet tökéletesen a magáénak tarthatott volna.

Ehhez még oly kevés bére volt, hogy tisztességes ruhára sem telt. Jól meg kellett néznie minden fillért, mielőtt kieresztette a kezéből; erősen megfontolnia: vegyen-e valami olcsó kis holmit, vagy tán a nélkül is ellehet.

Csudálatos; mégis elég jókedvű volt s tele a jövő iránt való reménynyel. Midőn az élet nagyon nyomasztotta, a munka terhe ránehezült s rongyos cipőben kellett járnia és sokáig nem jutott reá pénze, ilyenkor mindig az eljövendő szebb napokkal vigasztalta magát.

— Sebaj, még gazdag férjhez is juthatok, akkor aztán majd más lesz az életem — szokta mondani.

— Hát aztán mikor jön az a gazdag férj? — kérdeztem egyszer tőle, midőn ismét nagy bizonyossággal beszélt róla.

— Nem tudom, mikor jön — felelte — de jönnie kell. Nem akarom egész életemet szegénységben átküzködni, elég volt már a nyomorúságból. Más-kép pedig nem juthatok jómódba, a gazdag férj az egyetlen remény.

— Megelégedne bárkivel is, ha gazdag lenne?

— Meg. Ha olyan fekete lenne is, mint egy szecsen s olyan ostoba, mint a csizmám, akkor is megelégedném.

— De gondolja meg, hátha nem is tudná szeretni őt?

— A szerelemből nem lehet megélni. Szegény ember nem vesződhetik ilyen hiábavalósággal. Ha ő jobb sorsba juttat, olyan hálás leszek iránta, hogy ez is fölré a szerelemmel.

A fiatal leány szájában e szavak nagyon természetellenesek voltak; de mindent megmagyarázott az, hogy oly kemény iskolát járt. A feddés, melyet első pillanatban ki akartam fejezni, elhalt az ajkamon, oly nagy szánsálmát éreztem iránta.

— Tehát azt hiszi, hogy a boldogság egyedül a gazdagságban van? — kérdeztem szelíden.

— Miben volna, ha nem abban — válaszolt. — Csak boldogság, mikor az embernek mindene megvan, a mit kíván; éjjel alhatik; akkor dolgozik, a mikor kedve jön s vágyai szerint rendezheti be életét; mi kell még több? El sem gondolhatom.

Mosolyogtam.

— Nos, hát mint rendezné be az életet, ha meggazdagodna?

— Mint? Szeme ragyogott. Oh, Istenem! Először is minden reggel aludnék nyolcz óráig. Aztán meg mindig csináltatnék új cipőt, mielőtt a régi elszakadna — folytatá nevetve.

— S aztán?

— Várjon csak, még nincs vége. Készíttetnék magamnak bőven mindenféle ruhát, fehérneműt a legfinomabb gyolcsból, rókaprémes bársonyköpenyt, őszi és tavaszi kabátkát ... kalapot minden fajtát...

— Tovább, tovább! Hát még mit?

— Szobáimat gyönyörűen berendezném, plüssel vonatnám be a bútorokat, brüsszeli szőnyeggel a padlót.

— Elég, elég — nevettem. — Beszéljünk másról. De Hilmának nem volt kedve abbahagyni.

— Az istállóban mindig készen állna a ló, hogy kocsikázhassam, ha kedvem tartja; s minden évben utazgatnék a külföldön.

Úgy belemelegedett, hogy képzelete szárnyra kapott és lelkesedése nőttön-nőtt. Arcza kipirult, szeme csillogott és ajkán boldog mosoly ült. Ha mindez már a kezében lett volna, akkor sem élvezhetett volna jobban.

... Pár év mult el e beszélgetésünk óta. A lel-
kész fiai Nyslouba mentek tanulni s Hilma így a
fiúk mellett házvezetőnővé lett. Igazán örültem,
mert biztosra vettem, hogy most már a sorsa jobbra
fordult. De azt nem hittem, hogy ez a körülmény
életének irányát valami nagyon megváltoztatja.

Csodálatos esemény történt. Alig egy pár hó-
napra Nyslouból meglepő hír érkezett: Reinius
Hilma jegyben jár egy tammerforsi gazdag keres-
kedővel.

Ezúttal a tudósítás nem mondott többet.

— Vajjon az a kereskedő «olyan fekete-e, mint
egy szerecsen s oly ostoba-e, mint a csizma?» —
gondoltam magamban. — Valószínűleg vén és rút,
mert fiatal ember ritkán gazdagszik meg.

De nem! Csakhamar megtudtam, hogy ellen-
kezőleg, középkorú, deli férfiú, a neve Gralund,
tevékeny és ügyes s egyike Tammerfors legelőke-
lőbb embereinek. Rokonai látogatására ment Nys-
louba, megismerkedett Hilmával, a ki velük egy
házban lakott, megszerette és eljegyezte. Az eskü-
vőt is hamarosan megtartották s Hilma többé nem
tért vissza Túszniemibe.

Beszélték azt is, hogy vőlegénye mennyi aján-
dékkal halmozta el, aranyórával és karperecczel,
sok fehérneművel és — rókaprémes bársony-
köpenykével.

Meg voltam hatva. Eszembe jutottak Hilmának régi légvárai. Most hát minden valóra kezd válni.

Az esküvő után Hilma eltűnt a szemhatárból. Tammerfors oly messze volt, hogy többé semmit sem hallottunk róla s ő sem igen írt ismerőseinek Túsziemiibe.

Ezen épen nem bámultam. Természetesen szívesen elfeledte szolgátságának idejét s kerülté mindazt, a mi erre emlékeztette.

Néhány év röpült el. Hilmát lassankint el is feledtem. Csak azt olvastam, hogy férje posztógyárat alapított Tammerforsban, de Hilmáról ez ízben sem hallottam semmit. Ezért nem is gondoltam rá sokáig, csak ép akkor, midőn útban voltam lakóvárosa felé.

Elhatároztam, hogy meglátogatom; igen kíváncsi voltam látni: a tiszteletesék hajdani dajkája hogyan alakult át a gazdag sorsban? Miként rendezte be házat s általában mint éli világát? Elképzeltem, hogy a tammerforsi társasélet lelke, talán vendégségből-vendégségbe jár, viszont vendégeket fogad, nagy ebédeket és estélyeket ad, szóval kiveszi minden örömből a részét, annál busásabban, mert ifjúságában mindettől teljesen meg volt fosztva.

Tammerforsba érkezvén, annyi dolgom volt, hogy az első napon, sőt a másodikon se szakíthattam időt Hilma meglátogatására. De lakását

már ismertem, néhányszor előtte kocsiztam el s láttam a hosszú sor ablakot, melynek mindegyikében divatos, szép függönyök, szobrok és sudár, zöldelő dísznövények voltak. Kívülről is minden finomnak látszott, belül bizonyára még ékeesebb volt.

— Milyen boldog lehet most ő — gondoltam magamban s óhajtottam mielőbb meglátogatni.

Harmadnap szerda volt, most is jól emlékszem rá. Ügyeimmet akként intéztem, hogy egy kis szabad időm legyen; fölvettem a legszebb ruhámat s látogatóba indultam. Gyalog mentem, mert az utcán egyetlen bérkocsi se volt. Az éjjel olvadtott s a síkos utcákon többször majdnem elestem. Végre mégis szerencsésen célhoz értem s a kapún befordultam.

Mindjárt az udvar maga is jó hatást tett rám. Minden épület jókarban volt, széles, egyenes utak kereszteződtek az udvaron. A hó mindenütt el volt söpörve, hogy ne bántsa az ember szemét. A hatalmas veranda tele volt ablakokkal s rajta könnyed redőkbe szedett hófehér függönyök, íves ajtók tekintettek felém, mintha hívogatnának és «Isten hozott»-at susognának.

Megcsendült a csöngetyű. Takaros, csinosan öltözött szolgáló nyitott ajtót.

— Itthon van a háziasszony? — kérdém.

Csodálkozva tekintett rám nagy, tágra nyílt szemmel.

— Itthon — felelt vontatva, de még mindig kételkedve szemlélt s egy mellékszobába vezetett.

— Talán észrevette, hogy nem vagyok tammerforsi asszony — gondoltam, míg felsőkabátomat levetettem. — Most bizonyára bejelenti, hogy egy teljesen idegen utas-asszony vár az előszobában. Hilma természetesen csodálkozik: ki lehet az? S szól a leánynak: Nézd meg, vajjon ki az? Nem adta oda a névjegyét, vagy nem mondta meg a nevét? ... Hilma igen kíváncsi lehet.

Egy pillantást vettem a szembenálló tükörbe, lesimítottam egy kissé a hajamat s beléptem a szalonba. Senki sem volt ott benn. Rögtön a bútorok bevonatát vettem szemügyre. S valóban, selyemplüs volt.

Balfelől nyitva voltak az ajtók s a második vagy harmadik szobából léptek zaja hallatszott. Nem tudtam megállni, hogy ne mosolyogjak, midőn elképzeltem: milyen zavarban lesz Hilma, ha megpillant.

A léptek közeledtek s a küszöbön megjelent — nem Hilma, hanem egy unalmas arcú, időses és előttem teljesen ismeretlen nő.

Már nem mosolyogtam, hanem a belépőhöz fordultam:

— Bocsánat, én Gralundné asszonyt keresem.
Hol van ő?

Átadtam neki névjegyemet s ő visszatért arrafelé,
a merre jött.

Ismét körülnéztem.

Milyen csöndes és kihalt volt itt minden! Hát
nincs gyermekük? Mi haszna vannak e nagy,
puszta szobák?

Nem csodálkozhattam tovább, mert visszatért az
előbbi hölgy s jelenté, hogy asszonya vár rám
Nem merte a hidegség miatt elhagyni szobáját.

— Gralundné asszony beteg? — kérdeztem.

— Nem beteg épenséggel — felelt kelletlenül —
de nem tudja elviselni a hideget.

Csodálatos! Hisz e szobák fűtve voltak, miért
nem mert hát ide jönni?

Több szobán haladtunk át s végre megállottunk
egy zárt ajtó előtt.

A nő megragadta a kilincset, de mielőtt ki-
nyitotta volna, még egyszer hozzám fordult s rám
szögezte sűrű szemét.

— Csak nem hoz be talán hideget?

— Úgy hiszem, nem. Künn olvad s bundában
jöttem.

Kinyitotta az ajtót és bebocsátott.

Az ablakok le voltak függönyözve s a szoba oly
homályos volt, hogy kezdetben alig láttam. De a

legbelső sarokból gyöngé hang szólalt meg s midőn szemem oda fordítottam, lassankint egy hintaszék körvonalai tűntek elém, melyen valaki hosszúsálók és takarók közt feküdt. Egy sovány kéz nyúlt felém s most észrevettem a vánkoston a sápadt, színtelen arcot.

Közelebb mentem s megfogtam a kezét.

— Isten hozta! — sóhajtott és sírva fakadt.

— Szegény Hilma, hogy van? Mi baja van? Hisz azt mondták, hogy nem beteg.

Csöndesedni iparkodott, de perczekig tartott, míg a zokogástól szóhoz juthatott. Aztán így szólt:

— Igen, senki sem hiszi el, hogy beteg vagyok. Azt mondják, csak képzelődöm. Az orvosok is azt erősítik, hogy nem más, mint idegesség és gyöngeesség. Az orvosok nem ismerik, sohasem ismerték föl.

— S már régóta van ez a baj?

— Oh, régóta. Majdnem egész házaseletem alatt. Mindjárt kezdődött, néhány hónap múlva.

— És semmivel sincs jobban?

— Semmivel, sőt rosszabbul.

Pár percznyi csönd állt be. Nyugodtan feküdt, szemét behúnyta. Arczán fáradtság és közöny ült.

— Nem terhelem?

— Nem, maradjon még egy kissé. Nem unalmas?

— Legkevésbé sem.

De a társalgás csak nem ákart menni. Úgy látszott, nem érdekelte más, mint a betegsége, mert túsziemei régi ismerőseiről sem kérdezősködött. Nem szokásom az időt vesztegetni, de mégis szerettem volna egyetmást beszélni vele élete folyásáról.

Gondolatom a betegségére tért vissza. Nem képzelődik-e csakugyan kelleténél többet? És ez a sötétség, ez a hőség, a szobának álmos levegője, e halotti takaró sálokból és kendőkből, nem épen ezek gyöngítik-e el? Megkísérlém kissé vitatkozni erről. De nem kellett sokáig folytatnom, mert hirtelen oly haragra lobbant, hogy egészen kipirult.

— Igen, így van az mindig; az egészséges emberek nem foghatják föl, mit bír és mit nem bír el egy beteg. Hát azt véli, hogy itt feküdném, ha mozogni tudnék és fönn lehetnék?

— Lehet, hogy úgy van — feleltem meglehetősen zavarban — természetesen saját maga tudja legjobban.

— Hisz már oly sokszor megpróbáltam! — folytatá nyugodtabban. — De ha kissé hosszasan fönn voltam, mindjárt meghültem és megbetegedtem. Szemem ismét oly gyöngye lett, hogy a világosságot sem tudtam elszivelni.

— Igen, ily módon épen te teszed érzékenynyé magadat — gondoltam, de jobbnak láttam semmit sem szólni.

A társalgás újra megakadt. Nem volt semmi mondanivalónk egymásnak. Hilma oly idegen lett irántam! nem volt nyoma sem benne előbbi nyíltságának, a tiszteletesné asszony szobalányának őszinteségéből. Szótlanul feküdt, maga elé bámult a szemközti falra s nem sokat látszott törődni jelenlétemmel. Az a megindultság, mely jöttömkor erőt vett rajta, elmúlt és mély érzéketlenségbe merült. Talán ez volt az ő rendes kedélyállapota?

Jelenlétem kínossá kezdett válni. Szabadulni vágytam innen, ki az egészséges levegőre. De illik-e már távoznom? Hátha megsértem, hogy alig voltam egy negyedóráig nála.

— Tán jobb lesz, ha távozik s önt nyugodni hagyom? Nem fáradt még el?

— Igen, valóban nem vagyok képes hosszabb ideig egyfolytában beszélni — felelt gyöngé hangon.

Mit volt tennem, fölálltam s búcsút vettem.

— Várjon egy kicsit.

Csöngetett s előbbi kísérom jelent meg.

— Kísérje ki a vendéget.

S aztán ismét együtt vándoroltunk ugyanazon szobákon keresztül ezzel az unalmas asszonyszemélylyel. De már nem hibáztattam a mordságát és nem csodálkoztam arcának fanyarságán.

Könnyebben lélekzettem, midőn megint künn voltam.

«Valóban nem vagyok képes beszélni!» Még most is fülembé csengtek e szavak s mikor végiggondoltam a mi «társalgásunkat», mosolyognom kellett magamon.

A kapuban megálltam egy pillanatra, még egyszer körülhordoztam szememet e sok szépségen és gazdagságon.

Szegény Hilma! Mi öröme van most mindebből? Nem vágyva emlékszik-e vissza egykori szegénységének napjaira, mikor húzott-vont éjt-napot és rongyos czipellőben járt, de e helyett csak úgy dagadozott a szíve az egészségtől, erőtől és derűs bizalomtól, meg a jobb jövő édes reményétől?

Oly kínos hatást tett rám e látogatás, hogy nem egyhamar ment ki az eszemből. Évek multán is vissza-visszatértek gondolataim reá s újra meg újra magam előtt láttam őt, a mint annak az ékes háznak legbelső szobájában feküdt, szomorúan, élettelenül, kiszáradva és sorvadozva.

Néhány év telt el, midőn olvastam az ujságban, hogy Gralund gyáros nagy csődbe került. Vagyona 500.000, adóssága közel 900.000 márka.

Nagyon csodálkoztam. Hát ez volt az a gazdagság? Vagy az utóbbi időben szenvedett oly nagy veszteséget? Lehet; mert arra a meggyőződésre

jutottam, hogy Hilma akkor, midőn nála voltam, még nem tudott rossz helyzetükről, különben nem forgott volna minden gondolata csak a saját betegsége körül.

— Oh, szegény — sóhajtottam magamban — bizony megtelt számára a keserűség pohara. Hogy szállhatna síkra a szegénység és nélkülözés ellen oly törékeny egészséggel és oly elpuhult szokásokkal? Mért volt az élete oly örömtelen kezdettől e szomorú végig?

Róla most sem hallottam többet. De pár esztendővel ezután ismét Tammerforsba kellett utaznom s ekkor elhatároztam, hogy legelső dolgom lesz őt fölkeresni.

Igen, ha még él! Talán, szegény, már elment e világ bajai közül és örök nyugalomra tért.

Ugyanabba a vendégfogadóba szálltam, mint legutóbb. Tökéletesen a régiben volt, csak a személyzet változott. Véletlenül épen a multkori szobámba kerültem, mely ismerős voltánál fogva kellemesebb is volt a többinél.

Egy fiatal szobalány forgolódott körülöttem. Nyomban hozzá fordultam, tudakozódván Hilma felől.

— Ha él-e Gralundné? Él biz a' — magyarázta a lány tavastlandi tájszólással.

— Hogy megy a sorsa?

— Úgy a hogy'. Nem valami fáintosan; kosztos vendégei vannak.

— Annak az asszonynak? Tehát meggyógyult?

— Nem tudom, hogy baja volt volna.

— Aztán hogyan jutott erre?

— Hogyan, hát mert muszáj volt.

— A férjének nincs semmije?

— Hisz nem él már. Második esztendeje, hogy elhalt.

— Vagy úgy! Hát meghalt!

«Nem olyan tarka a harkály, mint az ember élete.» — Ez a mondás jutott eszembe, midőn elindultam Hilmát fölkeresni.

A leány megmondta a lakását.

Megindulva álltam meg szerény kis lakása előtt, alig bírva visszafojtani könyeimet. Várokoltam egy pillanatig, hogy megnyugodjam. Valaki az udvaron keresztül ment egy nyaláb fával a kezében. Észre vette jöttömet, felém nézett.

— Jó napot! Hilma!

— Isten hozta! Mily nagy meglepetés. Tessék besétálni és magát kényelembe tenni. Innen a konyhán át kell bemennünk.

Egy kis szobába vezetett, a konyha mögött. E közben néhány darab fát tett a tűzre és rátette a kávéskantát. Aztán bejött és leült velem szemben, az asztal másik oldalán.

— Nos, tehát most nyugodtan beszélgethetünk, míg a kávé fölforr — szólt mosolyogva.

— Istennek hála, ön egészen megelégedett, sőt vidám, a mint látom — kiáltottam önkénytelenül, mikor megpillantottam.

Nagyon megöregedett, haja megszürkült, arczán redők támadtak, mozdulatai nehézkesek lettek. De lelke egészségesnek látszott, arczának mosolygó kifejezésével és szemének vidám ragyogásával. Régi szokásaként sürgött-forgott, nem gondolva fáradtsággal.

— Vidám vagyok és megelégedett az élettel, elégedettebb, mint bármikor — felelt. — Kemény iskolát jártam, de minden jóra fordult.

— Igen, de...?

Élő kérdőjel voltam.

Nevetett.

— Ön csodálkozik? Igen bizony, én sem hittem volna az előtt, hogy az ember boldogsága oly kevésbé függ a gazdagságtól és a jómódtól. Most teszek-veszek reggeltől estig a kenyermért, úgy hogy régibb ismerőseim alig hisznek a szemüknek. Egyáltalán nem búsulok, egész más lett az életem.

— De hogyan bírja, elég ereje van?

— No, hisz nem én hordok ám magam minden terhet. Van egy cselédem segítségül, hanem ő

most esetleg elment valamiért. Megbirom bizony. Minden reggel kimegyek a piacra. Az ebédet mindig magam főzöm. Harmincz kosztosom van. Ott esznek az ebédlőben a konyha másik felén. Van ott egy külön benyíló is, de oda most nem vezethetem önt, mert még ott üldögél egy-két vendégem az ebéd után.

— Mégis csak sok gonddal járhat ez a foglalkozás?

— Bizony sokkal. Nem megy mindig a legjobban, mert gyakran igen olcsón kell ebédet adni s vannak, a kik adósak maradnak. Bizony sok gond van. De semmi! Épen a gondban rejlik az élet főboldogsága. Mikor utoljára találkoztunk, nem volt semmi gondom; s látja, mily szomorú állapotban voltam akkor.

— Igen, mert beteg volt.

— Beteg? Mesebeszéd! Igen, az önzés betegségében szenvedtem, nem volt más bajom. Most a helyett valóban beteg vagyok. Nézze csak.

Ezzel megmutatta kezeit és ujjait, melyeknek izületein duzzadt csomósodások voltak.

— A köszvény tette ilyenekké. S ezt épen azért kaptam, mert olyan szerfölött ápolgattam magam. Abban az időben nem is gondoltam másra. Aztán mikor mozognom kellett s megfognom a dolog végét, olyan érzékeny voltam, hogy minden megártott. Akkor kaptam ezt a betegséget.

A kávé fölforrt a konyhában, kisietett utána nézni.

— A testi betegség semmi — beszélt hozzám a tűzhely mellől — ha a lélek egészséges.

— Igen bizony — feleltem és az ajtóba álltam, hogy könnyebben beszélgethessünk. — De azon csodálkozom, hogyan tud víg lenni. Az ön tagjai természetesen nagyon fájhatnak, mikor így meg vannak dagadva. Vagy nem?

— Fájnak bizony, még éjjel is, úgy, hogy aludni sem tudok.

— S aztán még sem panaszkodik?

— Sohasem — mosolygott — miközben behozta a kávé az asztalra és megkínált. Látta, úgy van az, hogy legboldogabb pillanataim épen éjjel vannak, mikor ezek fájnak és nem tudok aludni.

Megállott előttem s rám szegezte szemét, melyben ragyogó melegség fénylett.

— Nem hiszi? pedig úgy van — szólt észrevéve kétségemet. — Talán különösnek tetszik, de ezek a keserves perczek lelkem gyógyulására vannak. Napközben nem érek rá Isten mindenhatóságára és szeretetére gondolni s ha testem békémet hagyná, egész éjjel úgy aludnám, mint a tej.

— Ah, most már tudom, honnan ez a megelégedés és lelki béke.

Bólintott fejével.

— Igen, éjjelenként, midőn Isten színe előtt vagyok, egy másik életet élek; ez a nappali élet, mely a világi ügygyel-bajjal telik el, nem egyéb, mint álomlátás, melyben csupán valómnak romlandó fele vesz részt, ez a földi féreg, a lelkem csak úgy érinti, távolról, messziről...

Szóltalanul ültem ott; oly elenyésző kicsinynek éreztem magamat mellette. S hogyan rösteltem magam, midőn összehasonlítottam ruhámat az övével! Rajta egyszerű, barna posztószoknya és egyszerű derék volt ugyanoly szövetből, rajtam pedig drága gyapotkelméből készült öltözet, melyet Helsingsforsban, a fővárosban varrattam, mint a többi hiú nő, hogy divatos legyen. Külsőnkől láttam be legjobban, mily különbség van kettőnk törekvései közt; vagy helyesebben mondva: mily életet él egyikünk s milyet a másikunk.

Megvetém magamat. Szerettem volna összetépní azt a hívságos ruhát, sarokba dobni minden gyűrűmet, karpereczemet és egyéb ékszeremet s oda borulni ennek a ránczos arcú, egyszerű, idő előtt megöregedett asszonynak lábaihoz és megkérni őt, hogy tanítson meg engemet is azon az ösvényen járni, a melyen ő jár.

De ösztönszerűleg éreztem, hogy ez semmit sem használna, magamnak kell rálépnem saját erőmből erre az útra.

Fölemeltem fejemet és ránéztem.

— Mily boldog lehet ön — szólottam csöndesen.

— Igen — felelt — de gondolja meg, milyen sok küzdelmet kellett végigharczolnom, míg ezt a boldogságot megtaláltam. Vajjon az Istennek mindekivel ennyi dolga van-e, vagy én voltam-e mindenek fölött elbizakodott?...

TARTALOM.

	Oldal
Filemon ezredes --- --- --- --- ---	5
Hol a boldogság? --- ---	129

A Szent-István-Társulat kiadványai.

Fabiola, vagy a katakombák egyháza. Irta <i>Wiseman Miklós</i> . Angol eredeti után fordította <i>Haudek Ágoston</i> . Steinle Ede lovag által rajzolt képekkel. 4-rét kiadás. Fűzve frt 2.40, kötve ...	frt 3.50
Ugyanaz, egyszerűbb kiadásban, nyolczadrét alak. Fűzve frt 1.20, kötve ...	1.80
A megszabadított Jeruzsálem. Irta <i>Torquato T.</i> Olaszból fordította <i>Jánosi Gusztáv</i> . Két kötet. Díszes vászonkötésben vörösmetszéssel frt 3.40, aranymetszéssel ...	3.80
Történelmi hazugságok. A történelem terén előforduló mindennapi ferdtételek czáfolata. Német eredeti után fordította <i>Haller József</i> . Magyarországi részt írt hozzá <i>dr. Karácsonyi János</i> . Fűzve ...	1.50
Mindszenti Gedeon legujabb költeményei. Fűzve frt —.30, kötve ...	—50
A Csendes-Oczeánon. Utazási élmények. Irta <i>May Károly</i> . Német eredeti után ford. <i>Szekrényi Lajos</i> . Kötve ...	3.—
A keresztény nő. Képekkel. Irta <i>Ruschek Antal</i> . Díszes vászonkötésben ...	1.50
Márta naplója. A női ifjúságnak ajánlja a Szent-István-Társulat. Kötve ...	1.20
Az édes mostoha. Elbeszélés serdülő leányok számára. Irta <i>G. Büttner Julia</i> . Kötve ...	1.—
Testvérek vagyunk. Elbeszélés serdülő leányok számára. Irta <i>B. Büttner Lina</i> . Kötve ...	1.—
Juliánka. Elbeszélés serdülő leányok számára. Irta <i>B. Büttner Lina</i> . Kötve ...	—80
Magyar drámai mesék a magyar ifjúság számára. Irta <i>Pintér Kálmán</i> . Angol félvászonköt.	1.—
Szent Imre herczeg élete. Élet- és jellemrajz. Irta <i>dr. Karácson Imre</i> . Kötve ...	—60

A Szent-István-Társulat kiadványai.

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig nyolcz kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben,
színes borítékban 30 kr.

Az I. II. III. IV. kötet tartalma :

Elbeszélések a magyar nép számára.

Irta *Vincze Ambró.*

Az V. kötet tartalma :

A műhelyből. Elbeszélések magyar iparosok
életéből. Irta *Bodnár Gáspár.*

A VI. kötet tartalma :

Tanulságos történetek. Irta *Kincs István.*

A VII. és VIII. kötet tartalma :

A magyar nemzet története. Elbeszéli *Bodnár G.*

Mindeme könyvek megrendelhetők a

Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában

(Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b. sz.)

Részletes könyvjegyzékkel kívánatra ingyen és bér-
mentve szolgálunk.

